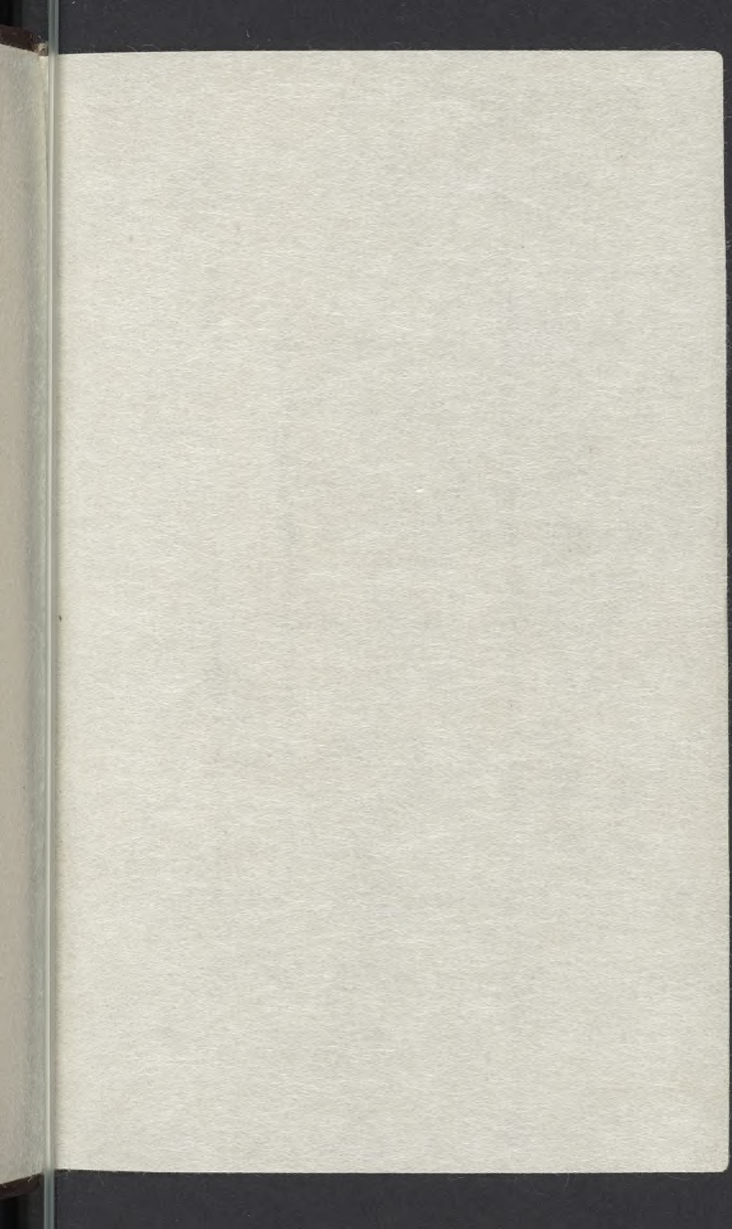
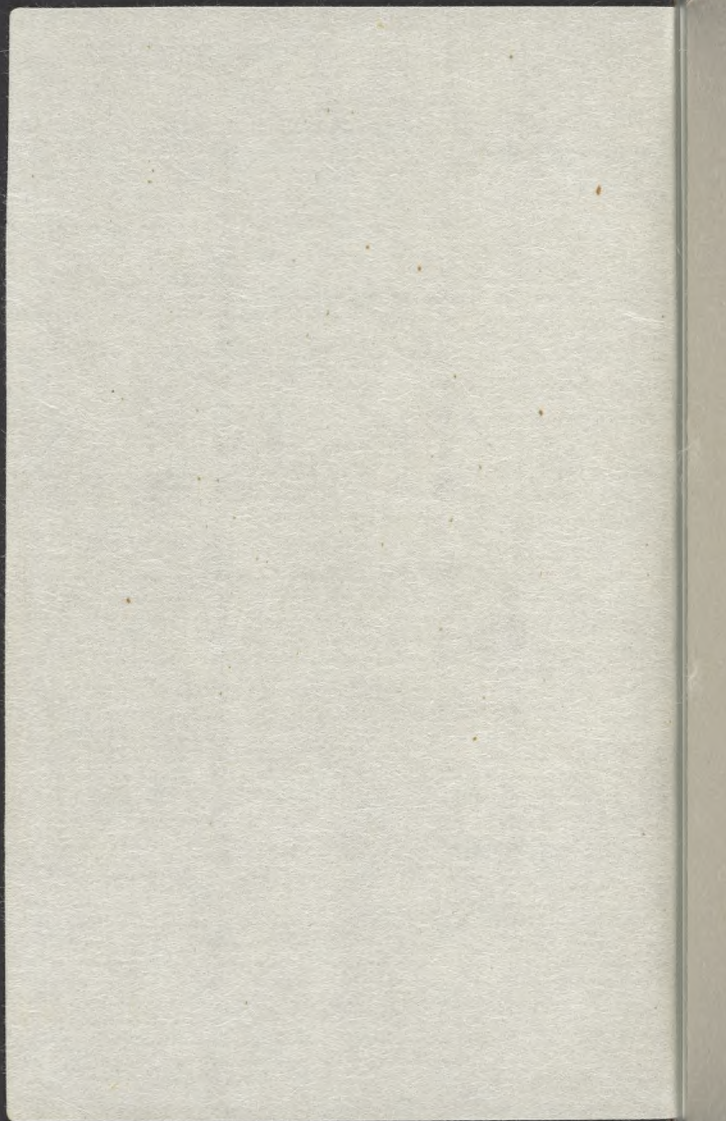

CIVILITAS MORUM

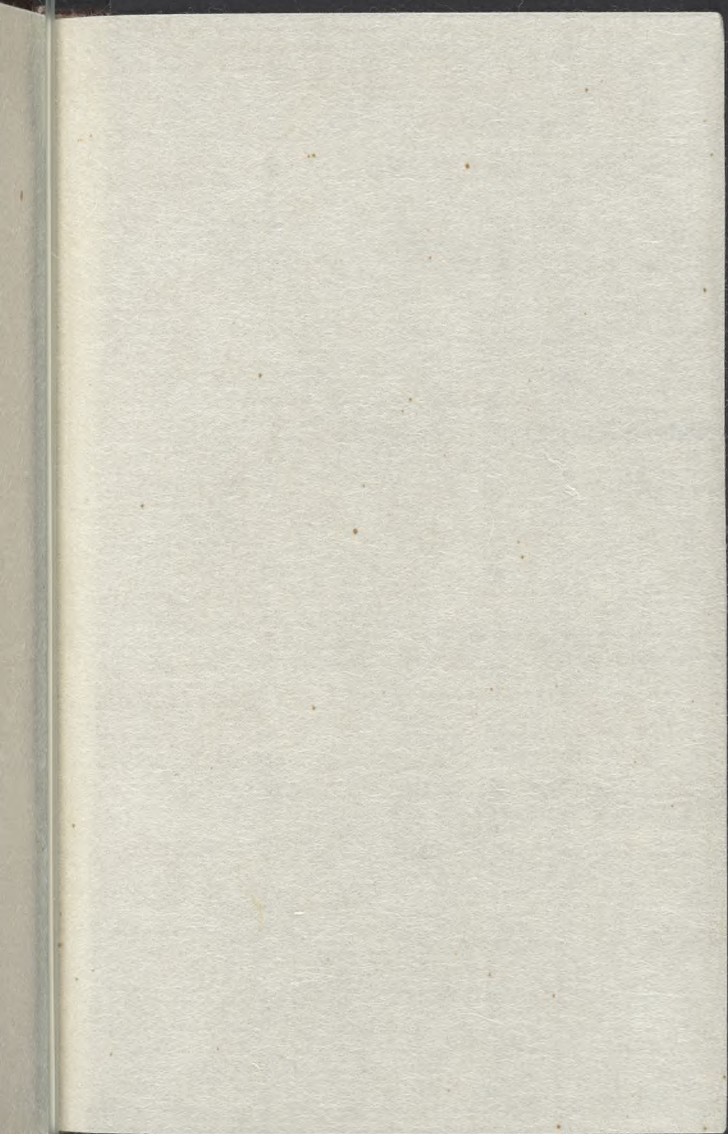
RMK I. 623/a

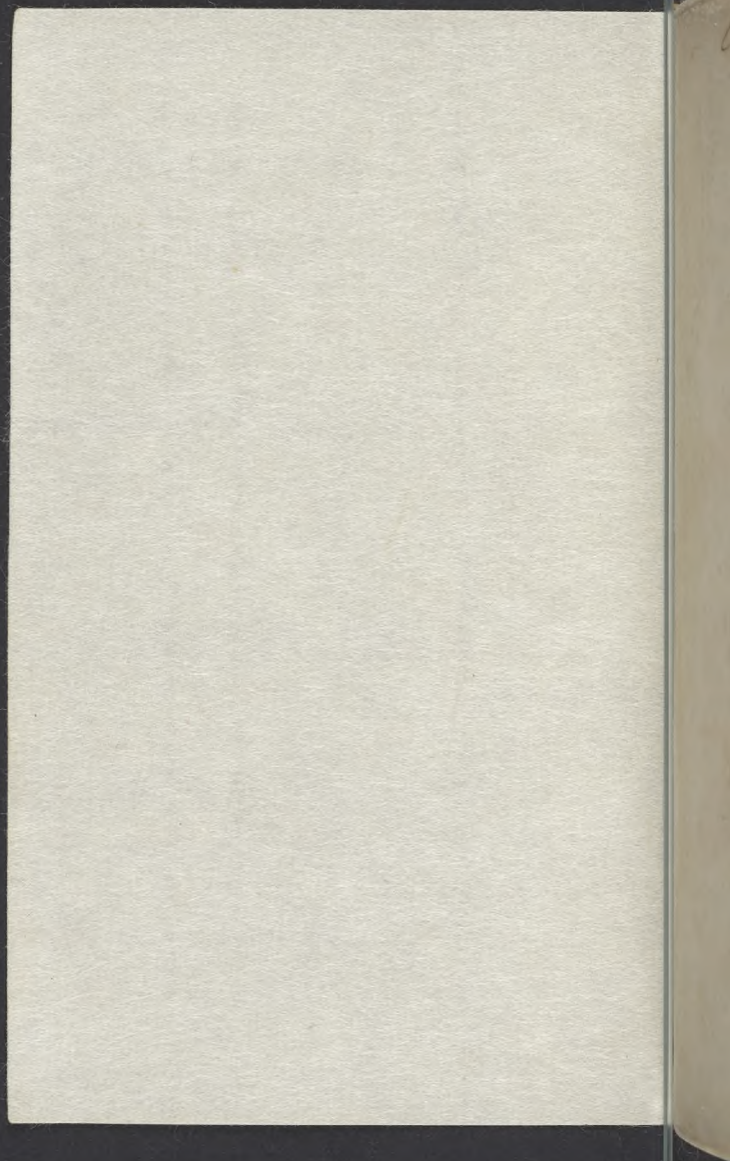

Mr. Barnaby

OSZK. Iolt.
Régi R. Ny.
92 98/22/1986

CIVIL

M

PR

Értékelés

ELS

Z

lan

Fel

kép

me

lteti

Malod

nyokat

ak után

minálsek

életine

gétől

ges v

oda az en

nyajáság

CIVILITATIS MORVM 3

PRIMA QVÆSTIO.

Az Erkölcsöknek emberfeges voltarol.

ELSŐ KERDES.

Z Gyermekefégnek tanitá-
sának tiſte hány réſből áll?
Felelet: Négyből kivalt-
képpen. Először, hogy az
gyengcelme az Kereſtyenségnek a-
vagy Iſteni filelemnek magvát be ve-
gye. Maſodszor, hogy az ſabadostu-
domanyokat ſereſſe-is, tanullya-is.
Annak utánna hogy az életnek tiſte-
ire tanitaſsék. Vtolſzor, hogy min-
gyáraſt életinek első oktataſatol (ki-
csinſégétől) fogva az erkölcsöknek
emberséges voltahoz ſokjék.

II.

Micsoda az emberfég? Az erkölcsök-
nek nyájafſága és emberfeges volta.

De Civilitate

III.

Vnde civilitas morum elucet? Ex animo benè composito.

IV.

Vnde animus benè compositus dignoscitur? Ex oculis, supercilijs, frōte, & breviter ipso vultu, totiusq; corporis habitu.

V.

Quales debent esse oculi? Non torvi, non vagi, ac volubiles, non limi, nec immodicè diducti, non cōniventibus subinde genis ac palpebris, non stupentes, nec nimiùm acres, non innuentes, ac loquaces, sed placidi, verrecundi, ac compositi.

VI.

Cur tam accurata oculorum habenda ratio? Quoniam animi sedem in oculis esse, prisci Sapientes traderunt. Et juxta Plinium: Oculi ceu
vasa

Morum Puerilium.

III.

Honnét tetszik ki az erkölcsöknek embertisége
volta? Az jó állapotott sokrattatott elméből.

IV.

Honnan ismerterik meg az jól állapotott el-
me? Az szemekből, szemöldökökből, homloka-
ból, és rövideden, az arczulatból, és az egész
testnek állásából.

V.

Míneűeknek kell lenni az szemeknek? Nem
komorok, nem idestova nézelők és forgók, nem
félre nezők, nem modnelkül kevonattak, nem az
kiknek ottan ottan mozgo hejök vagyott (az az,
nem hunyorgatók) nem álmelkodók, nem fele-
téb élelsék, nem integerők és bölök; hanem cse-
dessek, szemérmesek, és szépen helyheztenek.

VI.

Miért kell az szemekről olly forgalmatos
gondot viselni? Mert hogy az elmének helye az
szemekben vagyon, az reghi bölcsék tanítottak,
Es a Plinius mondása szerint: Az szemek úgy

De Civilitate

vasa quædam visibilem animi partem accipiunt, ac transmittunt.

VII.

Cujusmodi decet esse supercilia? Exporrecta, non adducta, non sublata, non in oculos depressa: Fastus enim ac superbiæ sedes habetur in illis.

VIII.

Qualis debet esse frons? Hilaris & explanata, non in rugas contracta, non mobilis, non torva. Est enim tacitus animi sermo.

IX.

Decetne facturum aut dicturum quidpiam, apud ignotos, manu faciem perfricare? Quamvis autore Plutarcho, dicturus ipse Tullius, lævâ faciem demulserit, tamen hunc gestum inter pronunciationis vitia Quintilianus notat, inquiens: Vitiosa sunt illa,

Morum Puerilium.

mint valami edények az elmének látható részei-
vük, és (magokon) által bocsányák.

VII.

Míneűeknek illik lenni az semöldőkök-
nek? Kiterjesztettek, nem ösvevonatottak, nem
felemeltettek, sem az semekben alá nyomottak:
mert a felszalkodásnak és kevelysegnék helye va-
gyon ezekben.

VIII.

Míneűnek kell lenni az Homlokoknak? Vég-
és kiterjesztett, nem ösvevonyatott (fömrö-
getőt) nem mozgo, nem komor: mert az el-
ménék vesztelő (alomba való) beféde.

IX.

Illiké aeki cselekedik vagy föl valamit is-
meretlen embereknel kezével orcáját vakarni?
Iollobet az mint Plutarchus írja, Tullius mikor
folni akart, balkezevel orcáját törölgette; mind
az által ez fökast az fölősnak vetkei közibe sedzi
az Quinsilianus mondván: Vetkesek (illetlenek).

A 5

eze

De Civilitate

illa, intueri lacunaria, perfricare faciē.

X.

Quales debent esse nares? Mundæ
& ab omni mucoris purulētia alienæ.

XI.

Decet ne pileo aut veste nares e-
mungere? Non, sed strophio, idq;
paulisper averso corpore, si qui ad-
sint honoratiores: nam illud rustico-
rum, hoc salsamentariorum est.

XII.

Est ne pituita vesti illinenda? Mi-
nimè, sed emuncto duobus digitis
naso, in solum deijcienda, & mox pe-
de proterenda, ne cui mucis spurci-
tia nauseam moveat.

XIII.

Est ne decorum, naribus vocem,
aut ronchos emittere? Nequaquam.
Illud enim cornicinum, ac elephan-
torum, hoc furiosorum. Cur

Morum Puerilium.

ezen, nézni az padlást, orcasajt vakarni.

X.

Míneűeknek kell lenni az orroknak? Tíse-
tak, és minden mohóságnak genyetségétől ú-
ressek, (azaz, nem taknyosok.)

XI.

Illiké süveggel vagy ruhaddal orrodát ki-
fűyni. (megtörteni) ? Nem, hanem keskenővel,
és megpenig egy kevesse elfordult testvel, hogy
ha valami tísteleles szemmellyek vadnak jelen: mere-
am az paraszthoz illik, ez penig fős hal árofoka
hoz.

XII.

Kellé az taknyot ruhához kenned? Nem, de
orrodát ki fuvan két ujjal az földre kell verni,
és míngyart labbal elkell tapodni, hogy valaki-
nek az takonnak undoksága csömört ne indie-
son.

XIII.

Tístelesgesé orrodoból sórtavagy zugást ki-
bocsátani? Semmiképpen nem. Mert az (sórt-
orradul kibocsátani) az kúrtólókhoz, és elephan-
tokhoz illik, ez (zugást kibocsátani) a bolona-
dokhoz.

Miérá

De Civilitate

XIV.

Cur non decet cum sonitu spirare? Quoniam bilis est indicium, ac phreneseos.

XV.

Quos decet crispare nasum? Scurras, irrisores, ac sanniones, non indolis puerum liberalis.

XVI.

Quid faciendum, si incidat sternutatio? Corpus avertendū est, os crucis imagine signandum, resalutandi, qui salutârunt. Non opera data sternutamentum iterandū, nec sonitus, quem natura tulerit, reprimendus.

XVII.

Quales debent esse malæ? Non fusco, ascitio colore, tinctæ, sed nativo ac ingenuo pudore.

XVIII.

Estne decorum, pudore suffundi?
Mo-

Morum Puerilium.

XIV.

Miért nem illik zugassal lelket venni? Mert az haragnak jele és az észnél ravozott bolondságnak.

XV.

Kikhez illik orrokat megfodorítani? Az iragarakhoz, neverőkhöz és csufokhoz, nem a tisztességes erkölcsű (indulatu) gyermekhez.

XVI.

Mit kell cselekedni, ha prüskölnöd esik? Tesztet el kell fordítani, visont köszönteni annak köszöntőitek. Erőlködve nem kell az prüssentést kettőzitetned, sem a melly szózat zendülést a tetszést hozott, nem kell elnyomni, (az az, nem kell a prüssentést meg fogni.)

XVII.

Mineműeknek kell lenni az Orcsáknak? Nem kenettel avagy idegen binnel festettek, hanem tetszést berint való és tisztességes semérmertességgel legyenek.

XVIII.

Illendőé semérmertességgel megh öntetni, (az az feletté semérmertésnek lenni)? Móddal

De Civilitate

Modestè ac temperatè decet, non
qui stuporem adducat, aut deliranti
similem reddat.

XIX.

Quo pacto rusticus pudor tempe-
rari potest? Si viris gravitate præcel-
lentibus converseris, & comœdijs a-
gendis sæpiùs exercearis.

XX.

Estnè decorum, buccas inflare, aut
eas prorsum demittere? Minimè,
Quoniam alterum Vtricularium est,
& in primis eorum, quos proverbium,
νόμος & μάζμος celebrat: alterum ani-
mos despondentium, & arborem su-
spendio deligentium.

XXI.

Quisnam oris habitus erit? Non
prematur, non hiet, non porrigatur:
sed leniter osculantibus se mutuo la-
bris, conjunctum sit.

Qui

Morum Puerilium.

okáért ezekben, mint egyéb minden dolgokban,
job meg tartani az drága mértékletességet.

XXVI.

Kicsodak szoktak az ocsmány mondásokra
és cselekedetekre nevezni: Az kétlabu emberek
nek legalább valói, az kiknek orcájok sem ter-
len, és homlokok vakart, (az az, minden be-
mérmetesség nélkül való); de az tisztességes
gyermek azokra nem nevet, sőt orcáját úgy ála-
latya, mint ha nem értené vagy látna az rus
dolgot.

XXVII.

Illiké az gyermeknek tiszta neveléssel us-
gyan óvva nevelni: Nem; mert miképpen a
tisztességes gyermek rus dologh asszony em-
ber modra jaygatni, ha min bánkodik: így mére-
tekletlen örömmel kaczogásra ki önteni kicsin
állendőségh.

XXVIII.

Állendősé nevelvén nyeríteni, és posáidat meg fős-
mörgeztetvén, fogaidat is meg meztelenítvén (ki-
mutatvā), hádot szélessen el vőni: Nē; mert amaz

De Civilitate

rarum est, ac morionum: hoc ca-
num furiosorum.

XXIX.

Quibus conveniūt illæ voces? Ri-
su diffluo, dissilio, emorior? Stultis,
quorum rationem affectus absorpsit.

XXX.

Quo vultu hilaritas exprimenda?
Sic, ut habitus oris non dehonestetur,
nec animus dissolutus arguatur.

XXXI.

Quid faciendum, si res incidat ri-
dicula, atque adeò, ut risus teneri ne-
queat? Civilitatis erit, mappa aut ma-
nu faciem tegere, & modestè, non ef-
fusè ridere.

XXXII.

Decetnè ridere, evidentem nullam
ob causam? Minimè. Verùm si quid
ejusmodi fuerit obortum, causa risus
aperienda, quæsi non idonea prola-
tu,

Morum Puerilium.

tragarokhoz illik és bolondokhoz: ez a dühös ebekhez.

XXIX.

Kikhez illenek ezek az öök; El olvadok nevére, vagy meg fakadok, elhalok? A bolondokhoz, kiknek okoságokat az indulat elnyel.

XXX.

Micsoda arczullattal kell az vígasságot megjelenteni? Vgy hogy az báynak állása meg ne rútítsák, sem az elme ne ítéltsék előltnak (mérleketlennek.)

XXXI.

Mit kell cselekedni, ha nevétség dologh esik, és annyira, hogy az nevétség meg ne tartathassék? Tisztességhez illendő lében, kefékénővel vagy kezzel orcádat befedni, és látsan, nem feleltet nevéni.

XXXII.

Illiké nevéni, semmi nyilván való ok nélkül? Nem; hanem ha olly dolog támad, az nevétségnek okat meg kell jelenteni, melly hogy ha

De Civilitate

tu, commentitium aliquid afferendū,
ne quemquam deridere videaris.

XXXIII.

Cur non decet labrorum ora circumvoluta lingua subinde lambere? Quoniam ineptorum is gestus est, non benè moratorum, & magis canibus ac felibus, quàm pueris ingenuis competens.

XXXIV.

Habeturnè urbanum, labra dentibus modere? Non, quoniam id minitantis est, & qui stomachatur, animoq; ringitur.

XXXV.

Cur indecorum est, porrecta aliquem lingua deridere? Quoniam id scurrarum est, qui nulla verecundiæ aut dignitatis habita ratione, quodlibet patrant, atque adeo ut qui semel scurra,

Morum Puerilium.

nem méltó javallásra, valami ki gondolt dolgot
kell elő hozni, hogy senkit ne láttassál meg ne
venni,

XXXIII.

Miért nem illik az asakidnak félre nyelvedet
környül forgatvan ottán ottán nyalogatni? Mert
az a szokás alkalmatlan ostobákhoz illik, nem az
jó erkölcsűekhez, és inkább az ebekhez és macs-
kákhoz illendő, hogy nem mint az emberseges
gyermekkekhez.

XXXIV.

Tífességesnek tartatiké, asakidat fogaiddal
mardosni? Nem, mert ez a fenyegetőkhöz illik,
és acki haragoskodik, és szívében fenyekedik.

XXXV.

Miért illetlen valakir ki nyüstot nyelve
megh csufolni? Mert az a csélcsapok dolga,
ackik a semérmertességre vagy méltoságra sem-
mi gondot nem tartván, akar mit cseleked-
nek, úgy annyira, hogy acki egyfő trágár

De Civilitate

scurra, nunquā bonus Paterfamilias.

XXXVI.

Quid in expuendo pueros facere decet? Corpus avertere, ne quem conspurcent, aut aspergant. Deinde si quid purulentius in terram rejecerint, pede proterere: ne cui nauseam moveant: id si non liceat, linteolo sputum excipere.

XXXVII.

✕ Cur incivile putatur, ad tertium quodque verbum, ut quidem solent, expuere? Quoniam consuetudo turpis est, ex officinis quorundam cerdonum profecta: & eos, qui non ex necessitate, sed ex usu crebrius expuunt, taxat Proverbium: Psecas aut ros.

XXXVIII.

Cur interloquendum identidem subtussire non decet? Quia is gestus mentien-

Morum Puerilium.

(kurtyolo), soha az jó gazda nem létesen.

XXXVI.

Mit illik cselekedni az gyermekeknek az pő-
késben? Testeket elfordítani, hogy valakit meg-
ne ruticsanak és pőckel ne heintsenek; annak ua-
tánna hogy ha valami undokot az földre vernek,
lábbal elörülni, hogy valakinek gyomor emőle-
gést ne érezenek; s ha pedig az nem lehetne,
keskenővel a nyalat ki venni.

XXXVII.

Miért ítélik ékietlennek minden harmad-
so után pőkni, a mint némellyek szokták? Mert
rut szokas, melly némelly fodozo vargának mű-
helekből származot: Es azokat, kik nem sügse-
ből, hanem csak szokasbol gyakorta pőknek,
feddi amaz példabeszéd. Harmatozas avagy
harmat.

XXXVIII.

Miért hogy az solasközben ottán ottán
nem illik kőhentení (kőhőgni) Mert e cselekedet

B s.

hazus.

De Civilitate

mentientium est, & inter dicendum
quid dicant, comminiscendum.

XXXIX.

Quibusnam convenit, salivam re
sorbere? Inurbanis, canem, reversum
ad vomitum, aut ad luti volutabrum
suem, representantibus.

XL.

Cur non decet, more quorundam
ad tertium quodq; verbum eructare?
Nempè, quod indecora res sit, quæ si
à teneris in consuetudinē abierit, hæ-
sura sit in grandiore etiam ætatem.

XLI.

In tussiendo quodnam decorum
observandum erit? Vt in os nemini
tussiamus, nec clariùs, quam natura,
postulet, tussire gestiamus.

XLII.

Estnè turpis vomitus? Turpissi-
mus

Morum Pueritium.

Hazudóké, és a kik a szolas közben gondolkodnak, mit kellyen szólniok.

XXXIX.

Kikhez illik az nyálat víssa nyelni? Az parasztikusokhoz, kik hasonlocka tesik magokat az ebhez, ki az okádásra, avagy a diánohoz, ki az lárnak fertőjéhez meg tért.

XL.

Miért nem illik, némellyeknek sokások beszrint minden harmadóra bőfogni? Tudni illik, mert tisztességtelen (éktelen) dologh, melly ha gyermekségtől fogva sokásban mégyen, oltan mind öreg időskoraba is meg marad.

XLI.

Az horutasban micsoda tisztességet kell megtartanunk? Hogy szájába fenkinek ne horutsunk, és fenyebben ne erőlködjünk horutani, hogy sem mint az természet kívánnya.

XLII.

Rút dologé az okadás? Fellelte ruth és igen undok,

De Civilitate

mus, ac foedissimus, accersitus inglu-
viè, Verùm, ut necessitati natura
succurras, venia dignus habetur.

XLIII.

Estnè curanda dentium mundici-
es? Est, quod si neglexeris, damnum
accipient dentes, qui indomiti flam-
mis tabe cavantur & pituita. Eos igi-
tur manè pura aqua prolues, non
pulvisculo, quod puellarum est, nec
sale aut alumine, quod gingivis per-
niciosum, defricabis.

XLIV.

Estnè, id, quod dentibus inhæsit,
cultello aut mantili, aut unguibus e-
ximendum? Minimè, sed potius a-
vicularū pennis, aut ossicuris, è gal-
lorū aut gallinarum tibiis, detractis.

XLV.

Qualis debet esse capitis ornatus?
Mun-

Morum Puerilium.

undok, a melly torkoságból éreztetett; mind az által hogy az terméseinnek hűkségének segítségével, bocsánatra méltónak tartatik.

XLIII.

Kellé az fogaknak tisztaságára gondot venni. Kell; mellyet ha el mulatcz az fogaid kárt vallanak, kik az heuség miatt megenyhítenek lévén a roshadástól és nyálafságtól (a rágott éteteknek fenyvert nyálas facsarékjától) meg odvasátanak. Ezekáért őket reggel tiszta vízzel megmosd nem tisztító porral, melly leányokhoz illel, sem soval, avagy tímsoval vakard meg, a melly az inyednek ártalmas.

XLIII.

Az mi fogaid között ragadott, kellé késsel vagy késkendővel avagy körmőiddel ki venni. Nem, de inkább madaraknak tollaival, avagy csontrocskával, mellyek vértetűnek kakasoknak avagy tyukoknak sáraiból.

XLV.

Mineműnek kell lenni az fő ékességének?
Tiszta

De Civilitate.

Mundum sit caput, non impexum,
nec lendium aut vermiculorum for-
dibus foedum. Absit nitor puellaris.

XLVI.

Decetne subinde scabere caput?
Non, quia ut reliquum corpus frica-
re unguibus, praesertim si fiat usu,
non necessitate, sordidum est: ita ca-
put subinde scabere, indecorum est.

XLVII

Qualis debet esse coma? Non pro-
lixior, frontem tegat, nec humeris in-
volitet, ut merito caesaries dici possit.

XLVIII.

Quibus convenit concusso capite
discutere capillitium & Lascivienti-
bus equis, & quassantibus hydras
Eumenidibus.

XLIX.

Quibus videtur elegans, caesariem
à fronte in verticem manu detorque-
re?

Morum Puerilium.

Tísta legyen az fejed, ne físzóletlen, sem serkéknek
avagy férgecskeknek undoklagával rut. Az lea
anyi ékesség távol legyen.

XLVI.

Illiké ottán ottán vakarni fejedet? Nem,
mert miképpen egyeb testedet vakarni kőmeida
del rut dolog, kivaliképpen ha sokásból vagyon,
nem súkségből; azonképpen fejedet gyakran
vakarni illetlen.

XLVII.

Míneműnek kell lenni az űstökődnek? Nem
igen hoűsu, ne fedgye el az homlokodat, sem
az válladon ne hanyodgyék, hogy méltan mona
dathasék férfai haynak.

XLVIII.

Kikhez illik fejet rázván haját idestova hane
ni? Az zilaikodo lovakhoz, és a pokolbeli Fus
riához, kik kigyo hajokat rázzak.

XLIX.

Kiknek lattatik bépnek űstöket
az homlokarol kézével feje terefere hajtani?

Az

De Civilitate

re? Opilionibus, prolixam comam
nutrientibus.

Item mollibus & inurbanis, Epi-
curi de grege porcis.

L.

Qualis debet esse cervix? Non in-
flexa, nec in lævum, nec in dextrum
vergens, sed (ut etiam corpus) mol-
liter sit erecta.

LI.

Quoniam solent cervicem inflecte-
re & scapulas adducere? Nulli ado-
lescentes industrii, sed ranciduli Dro-
mones, longo veterno torpescan-
tes, & horridi desidiâ, latamque tra-
hentes, inglorii alvum,

LII.

Quali liberamine temperari debet
humeri? Aequo, non in morem an-
tennarum alter attolli, alter deprimi.

Cur

Morum Puerilium.

Az Iuhpástoroknak, kik hosszú hajat nevelnek
visont, a lányoknak (asszonyember szabásu-
nak) és az parabitikusoknak, kik az Epicurus és
regiből való diákok.

L.

Mineműnek kell lenni az Nyaknak? Nem
segett, sem balra vagy jobbra hanyatlott; de
(mint az egyéb testrés) gyengylen legyen felegye-
nesfedett,

LI.

Kik szokták nyakokat megsegni, és vállas-
kat felvonni? Semmi erőny ifjak nem, hanem a
senyvedt solgak, sokon hosszú álm (nagy alha-
toság) miatt runyálkodók, és reftégtől borzadó-
zók. és kik feles (ki terjedt) hajat viselnek, dicsé-
ret nélkül.

LII.

Minemű mértékléssel kell vállaidot megmér-
tekelni (viselni)? Egyenelsel, ne emeltség egy-
gyik fel, a másik lenyomatalség, vitorla fa mód-
gya sérint.

C

Miért

De Civilitate

LIII.

Cur in pueris gestus corporis negligi non debent? Ne consuetudine in naturam versi, corporis habitum, præter naturam, olim deforment.

Tenaciùs enim hærent, quæ rudibus annis percipiuntur, unde illud:

*Quo semel est imbuta recens, servabit odorem,
Testa diu.*

LIV.

Decetnè, brachium in tergum retorquere, aut manus in illud injicere? Minime, quoniam veteri si alterum est ac furis, alterum Thraſonis, ac ardelionis.

LV.

Quinam elegantes ac decètes corporis gestus probâtur? Non qui stultis, nec delicatis Aulicis placent, sed qui naturæ ac rationi cõsentanei sunt.

LVI.

Suntnè membra, quibus natura pudor-

Morum Puerilium.

LIII.

Miért nem kell a gyermekekben az tisztaság magatartását (viselését) elműltatni? Hogy az szokas természetűé valván, az tisztaság állását természet kivül jóvendőben meg ne rutinsá. Mert ragadobban (inkabban) meg maradnak, a melyek tanulatlan (gyermeki) elmével bévéttettek, honnat vagyon amaz mondas: Az melly szaggal egyűser az új cserépedény beoltatou, soha meg tartja.

LIV.

Illiké karodat hátadra hajtani, avagy kezdet azokra venni? Nem, mert egyűk a nagy alhatokhoz és lopokhoz illik, a másik magok hányokhoz és nyughatatlanokhoz.

LV.

Az tisztaság minemű szép és illerés viselési szokas valtatnak? Nem az kik a bolondoknak vagy a gyenge Vdvarbelieknek tetszenek, hanem a melyek a természettel és okossaggal egyűznek.

LVI.

Az tagokat, mellyeknek a természet szer

De Civilitate

pudorem addidit, retegenda? Minimè. Verùm si necessitas ad denudandum compulerit, id facies decente verecundia, credens & Angelos ad esse, &, oculum Dei omnia videre.

LVII.

Estnè decorum, eadem membra alienis manibustangenda porrigere? Minimè: Nam quorum conspectum oculis subducere pudicū est, ea multò minùs oportet alieno contactui præbere.

LVIII.

Estnè civilitatis, remorari lotium? Vrinam secretò reddere, verecundū est, remorari autem, valetudini perniciosum.

LIV.

Estnè decorum, compressis natibus, retinere flatum ventris? Rusticitatis ac impudicitiae argumentum est, assessoribus oppedere, si id mala
con-

Morum Puerilium.

mérmet adott, kellé meg mutatni, (felfedezni) ?
Nem; de hogy ha a süklégk kénserit azoknak
meg meztelenítésére, azt illendő szemérmertel-
gel cselekedgyed, elhiven, hogy az Angyalok is
jelen vadnak, és hogy az Istennek semie minde-
neket lát.

LVII.

Illiké ugyan azon tagokat adni tapogatóra,
más kezeivel? Semmiképpen, Mert az miknek
látását semmiel is el fogni ségyen, azonokat sokkal
inkáb nem kell masnak tapogatóra adni.

LVIII.

Tisztos (jó) dologé vizeleteredet fel tartoztat-
ni (meg késlelni) ? Vizeleteredet felrevaló helyen
kiadni, tisztos dolog, megkéslelni penigh az es-
inkáb nem kell géségnek ártalmas.

LIX.

Illendőé ösvesfóritva, alfeledet, hasádnak
sélit, (fingafodat) meg tartani? Parafólagnak
és semtelenségnek jele azokra fingani, kik ves-
led ülnék, hogy ha azt gonos szokasbol cseles-

De Civilitate

consuetudine facias, naturali nulla
necessitate impulsus.

LX.

Quibus convenit, diductis genibus
sedere, aut stare divaricatis tibiis ac
distortis? Thrasonibus, qui à confi-
dentia dicti, arrogantes atque stolidi.

LXI.

Quomodo igitur standum, aut se-
dendum? Sedendi coëant genua,
stanti pedes, aut certè modicè didu-
cantur.

LXII.

Decetnè puerum hoc gestu sede-
re, ut alterā tibiā genu suspendat?
Non decet: quoniam anxiorum est,
& quorum capiti lapis (ut ajunt)
Tantali videtur impendere.

LXIII.

Decetnè puerum stare decussatim
compositis tibiis? Minimè, quoniā
id

Morum Puerilium.

kebeled, semmi természet szükségével nem kényszerítve.

LX.

Kikhez illik térdeit kétfelé vetvén ülni, az vagy kétfelé vetett avagy ki fordult hárral állani? Az magokhanyokhoz, kik az merészségtől nevezetve, kérkedékenek és bolondok.

LXI.

Miképpen kell tehát állani vagy ülni? Az ülőnek térdei össze mennyenek, az állonak lábai; avagy bizonyára kicsinye tavozzanak egymástól.

LXII.

Illiké az gyermeknek ilyly moddal ülni, hogy egyik hártat terdivél fűgesséfel? Nem illik: Mert gondmiatt győtrődökhöz illik, és a kiknek fessékre lattatik esni az Tantalus kövé, (a mint bolondok állani.)

LXIII.

Illiké az gyermeknek hárait kereszttől tévén állani? Nem, mert az a dístelenekhez illendő, kiknek

De Civilitate

id ineptorum est, quibus Siculae (ut
ajunt) nugæ, non boni mores sunt
curæ.

LXIV.

Quoniam olim sedentes dextrum
pedem laevo femori injicere solebāt?
Prisci reges quos temporum nostro-
rum consuetudo vetat imitari.

LXV.

Quinam stantes alterum pedem
altero honoris gratia premere, unq;
propemodum tibiæ ciconiarum ritu
insistere solent? Quidam Itali, quos
an Puer ingenuis imitari debeat am-
bigitur.

LXVI.

Quodnam in flectendis genibus
decorum servare decet? Cum nemi-
nem invenias, cui patriæ suæ consue-
tudo non vel optima videatur, libe-
rum erit hîc vernaculis uti moribus,
vel aliena obsecundare, maximè si
varie-

Morum Puerilium.

kiknek az Siciliabeli (az az alávaló) hazugsá-
gokra, (á mint szoktak mondani) nagyobb gon-
gyok vagyon, hogy sem mint az jó erkölcsre.

LXIV.

Kicsodák szokták volt régenten, ülvén az
jobbabbokat az bal agyekokra vetni? Az res-
ghi királyok, kiket á mi időnkbeli szokás tilt kös-
vetni.

LXV.

Kicsodák, midőn állanak, egyik lábokat á
máikkal tisztességnak okáért meg nyomni, és in-
kábban egyik sárokon szoktak allani golyák
modgyára? Némelly Olások, kiket az jó indua-
latu gyermeknek ha kellyen kövteni, ketséges.

LXVI.

Micsoda illendőséget kell tartani az térde-
hajtásban? Mint hogy senkit nem találhatsz, kis-
nek az ő hazája szokása legjobbnak ne láttassék,
szabad lében itten házadbéli szokással élni, avagy
idegennek engedni, főképpen, hogy ha á kü-
lombor

C s.

De Civilitate

varietas nihil cum honesto pugnet.

LXVII.

Qualis debet esse incessus? Non fractus, quod molium est? non præceps, quod furiosorum: non vacillans, quo ebriosorum: non subclaudicans, quod eorum est, qui magnū ornamentum putant, in pileo gestare plumas.

LXVIII.

Quibus cōvenit sedendo pedibus ludere, & manibus gesticulari? Illud stultorum est, hoc eorum, quibus mens parū integra.

DE CVLTV.

PRIMA.

EST nē vestitus decori ratio diligentior habenda: Est, cū vestis quodammodò corporis sit corpus, unde habitum animi liceat conijcere.

II.

Potest

Morum Puerilium.

Rombözés á tisztességgel semmit nem ellenkezik.

LXVII.

Míneműnek kell lenni az járásnak? Nem
hátsúnak (görbeinek) melly á gyengekhez illik ;
nem habahurgyanak , melly á bolondokhoz ;
nem tantorgonak , melly á résegekhez : nem sán-
tálonak , melly azokhoz illik , kik nagy éke-
ségnek vélik süvegben tollakat viselni.

LXVIII.

Kikhez illik ölvén labockal jádzeni , és ke-
zeikkel mutogatni , (gyeftalkodni) ? Amaz bo-
londoknak tulaydona , ez azoknak , kiknek ezek
nem binten tellyes.

A RUHAZATRÓL.

I.

Az Ruházatnak illendőségére (ékességére)
kellé forgálmatosb gondot viselni : kell , holott
az ruha az testnek nemínemű képpen teste , hon-
nét az élmének állapotját (mi voltát) szabad
megítélni.

Lehet

De Civilitate

Potestne certus vestium modus ac habitus præscribi? Non potest, quoniam non omnium pars est fortuna vel dignitas, nec apud omnes nationes eadē decora aut indecora, nec omnibus seculis eadē placent displicentvè.

III.

Quid faciendum, in tantis vestimentorum varietatibus? Quemadmodum non minimæ prudentiæ pars fuerit, Polypimentem obtinere, hoc est, pro tempore, loco, ac consuetudine, alios atq; alios mores assumere: ita civilitatis erit, in servire *νομιμαὶ καὶ καὶ ἄλλα*, maximè, si honestas non fuerit reluctata.

IV.

Qualis cultus decet adolescentem? Neglectus, insit tamen cultui mundicius, non muliebris, unde rectè Ovidiana Phædra.

Sint

8

Morum Puerilium.

II.

Leheté hogy irattassék (rendeltessék) az ruhazatnak bizonyos modgya és mineműségé.
Nem lehet; mert nem mindenek egyenlő berendezések vagy méltóságok, se nem minden nemzetteknel azonok illendők avagy illetlenek, sem minden időben azonok tetszenek vagy nem tetszenek.

III.

Mit kell cselekedni az ruhazatoknak ennyi különbözősiben? Miképpen nem kicsin cselekednek része az Habornicza halnak természetit (szokását) tartani, az az, az idő, hely és szokás szerint külömbkülömb szokást felvenni; azonképpen díszes dolog a törvennek és tartománnak szokálni, főképpen ha a tisztesség az ellen nem tuszkodik.

IV.

Minemű testékesítése illeti az iffiat? Szorgalmatlan (lasso); mind az által legyen tisztaság az ékesítésben; nem aszonyallathoz illendő. Honner igazán mondotta Phædra Ovidiusnál:

Tavöl

De Civilitate

*Sint procul à vobis Iuvenes, ut foemina, compta
Fine colimodico forma virilis amat.*

Et alibi: Forma viros neglecta decet.

V.

Quid Socrates, conspecto adolescentulo, qui cultu delicato, & parum virili incedebat, dixit? non te pudet, qui pejus tibi velis, quam ipsa natura voluit? Siquidem te illa virum fecit, tu te ipsum refingis in foeminam.

VI.

Cuinam decorum est, prolixas vestium caudas trahere? Nemini homini, cum id in foeminis rideatur, in viris improbetur.

VII.

Cur multicia cum viris tum foeminis probro dantur? Quoniam olim infames pellucente atque mollicina veste non decebat uti. Vnde Iuvenalis

Morum Puerilium.

Tavol legyen titóletek Iffiak, hogy ékesítet-
vén legyünk, mint az asszonyallat; Az férfiúi
abrázat kicsin serrel seret ékeséteini.
Es mafutis így bol: Az férfiakat lassu szépség
illeti.

V.

21

Mit mondott Socrates egy iffiacskát megh-
látván, ki gyenge öltözetrel és nemkinte férfiús-
hoz illendovel jár vala? Nem ségyenledé, ugy-
mond, hogy te gonosbat akarsz magadnak, hogy
sem mint az természet akart? Mert a természet tes-
ged férfiúva tölt, te pedig magadot asszonyale-
lala formálod.

VI.

Kihez illendő az ruhának hosszú farkat als-
lyát (utánnavonni? Senkihez, mivel az az Ass-
zonyallatokban nevetetik, s a férfiakban nem
javaltatik.

VII.

Miért hogy az kötéses ruha mind férfiak-
nak s mind asszonnyeknek gyalázatul tulay-
donitatik? Mert régénten a tisztessége vesztet-
eknek általlathato (vékony) és lagy ruhával
nem illik vala élni. Azért mondoua Iuvenalis:
Illyen

De Civilitate

lis ait: Talem non sumet damnata
togam. Ergo cum præcipuus sit ve-
stium usus: honestare corpus, ac te-
gere partes eas, quæ impudicè osten-
duntur oculis hominum, valdè de-
cuerit honestioribus uti vestimentis,
injuria nulla corpus adfecturis.

VIII.

Quibusnam conveniunt vestes bre-
viores, quàm ut inclinantibus nates
tegant? Non benè moratis & inge-
nuis pueris, sed Cynædis: Simiis, aut
Cercopythecis.

IX.

Decetnè pueros rejectis circa hu-
meros tunicis, ac manicis in terram
propendētibz ac demissis incedere
ventilando? Minimè. Id enim discin-
ctorum Nacarum est, non honesto-
rum puerorum, quos decet manicas
ac togas decenter induere: non quasi
vete-

Morum Puerilium.

Illel ruhát ne vegyen fel perben meg sentenciáso-
tatott asszony állat. Annakokáért holot az ruhá-
nak fő haszna legyen, az testet tisztelni, és befe-
dezni azokat a részeket, mellyek semermetlenül
mutogatniának embereknek szemek előtt; igen il-
lendő lében, tisztességes ruhazatokkal élni, kik
az testet semmi gyalzással nem illetik.

VIII.

Kikhez illenek az ruhák, kik kurtabbak,
hogy nem mint alfeleket befedezzék, mikor le-
haylanak? Nem az jó erkölcsű és természetű
gyermekhez, hanem az éktelen életűekhez (tis-
talanokhoz) majmokhoz, vagy sengermacs-
zakhoz.

IX.

Illetik a gyermekeket, ruhayokat válllok kö-
ül hatra vetve és ujok az földre le főgvén és alá-
vocsátatvan belőzterve séllel farni? Nem, mert
az az övezeilen ruhafestőkhöz illik, nem tisztessé-
ges gyermekekhez, kiket illet, ruha újait és felső
ruháit illendőképven, nem hosszú farkakat
D venni,

De Civilitate

veterem acturos tragœdiam , longa
syrmata trahere.

X.

Quibusnam dissecare vestes , aut
picturatis uti convenit? Illud amen-
tibus, hoc simijs ac morionibus.

XI.

Estnè civilitas , si quam vestem à
parentibus elegatiorem acceperis ,
passim ostendere , & reflexis oculis
admirandum te contemplari? Mi-
nimè. Alterum enim lenularum va-
nissimarum est, & eorum , qui suam
aliis miseriam exprobrant: alterum
cornutorum Beanorum , atq; pavo-
num stolidorum. Ergò , quò major
fortuna tua fuerit , eò modestia sit
excellenter, & amabilior.

DE MORIBVS IN Templo.

Pri-

Morum Puerilium.

venni, minkazok kik reghi közönfegés jatekosa
kat szeretnek.

X.

Kikhez illik ruhajokat megmetélni, avagy
himmel varrott ruhackal élni: Amaz estelenek-
hez, majmokhoz és bolondokhoz illik.

XI.

Tíftelességesé, hogy ha valami sebb ruhát
veszendő Szüleidről, süllel mutogatni, és se-
neidet hatra vetvén csudalkozva magadot neze-
ni: Nem; mert az első, amaz igen alávalo, ke-
sítők, és azok tulajdona, kik másoknak az ő nya-
valyjokat bossúsággal hányják vetik: a másik,
a sarvas parasitokhoz és balgatag pávákhöz il-
lendő. Ezokáért menyivel nagyobb az te Berena-
csed (állapadod); annyival fellyeb való és se-
relmetesebb legyen csendes alázatosságod.

AZ TEMPLOMBAN ERKÖLCÖSKÖRÖL.

D.

Mit

De Civilitate

PRIMA.

Quidnam in Templo, cùm sacra peraguntur, facere puerum decet? Totum corporis habitum ad religionem componet, ad altare faciem, animi nervos ad Christum diriget. Cùm recitatur Evangelium, assurgit, & si poterit, auscultabit religiosè, idque nudato capite. Ad nomen Salvatoris nostri, genua flectet, ad concionem oculi spectabunt, attentæ aures erunt, huic inhiabit animus cum omni reverentia.

II.

Estnè decorum, nugas obgannire, obambulare, huc illuc oculos circumferre vagos, exercere petulantiam. Minimè gentium.

Illud enim infidelibus, hoc factioni Peripatheticæ, tertium amentibus.

quar

Morum Puerilium.

I.

Mit illik cselekedni az gyermeknek az Templomban, midőn a szent dolog cselekedtetnek? Az istenek egész állását szentséghez illendő módon szabja, oroztat az oltarhoz, elméjének erejét pedig a Christushoz igazítja. Midőn az Evangelium olvastatik, fel kelljen, és hogy ha lehet, ajátatosan figyelmezzon rá, aze pedig (cselekedgye) meztelen fővel; Ami idvőzítőnek nevére terdet hajtson, semei az Predikatorokra nézzenek, fülei figyelmeztetése legyenek, és oda ohajtson (ásérson) elmeje, minden becsületesiséggel.

II.

Illendő hitfogakat csevegni, idetova járni, (szelni) szellelforgo semeit idetova hordozni, kényességet (faytalanságot) gyakorlani? Semmi nemzettek között nem. Mert az igaz hitetlenekhez, ez a Széles Philosophusok követőihez, harmadik a bolondokhoz,

D 3

negy

De Templo.

quantum nebulonibus convenit. Unde existimandum, nos frustra templum adisse, nisi inde meliores ac puriores discefferimus.

III.

Decetne in procumbendo terram altero genu contingere, erecto altero cui lævis innitatur cubitus? Non, id enim Iudæorum est, qui subsannatores illusere Christo. Corpore igitur ad venerationem composito, genu demittendum est utrunque.

DE CONVIVIO

PRIMA.

Quid ornat Convivium? Modestia, hilaritas, verecundia, ac taciturnitas.

II.

Quomodo puer mensam adornabit? Mappam nitentiolem insternet. Circulum ponet in mediū, quadras inijciat,

Morum Puerilium.

negyedik lator (semmirekellő emberekhez illik.
Honnét azt kell itélnünk, hogy heába mentünk
az templomba, hanem ha jobbak és tisztábbak
mentünk ki onnat.

III.

Illiké a léterdeplésben az földet egyyik
terdeddel megérni, a masikat egyenesen feltá-
rni, kire az bal könyököd támaszkodgyék.
Nem, mert ez a Sídokhoz illik, kik gunyolok
lévén a Christust meg csufolták. Annakokáért
testedet ayitatos tiszteleire alkalmaztatván mind
két terdedet le kell bocsatanod.

AZ LAKADALOMROL.

I.

Micsoda ékefti az lakodalmat? Az csendes-
ség, vidamság, semérmetségh, és halga-
tas (kevesbeséd.)

II.

Miképpen késérte el a gyermek az asztalt?
Tísta abroht terítsen rea, a tal alá való karjkat a
közepre tegye, tanírokat vesén rea, kiknek
bal

DE CONVIVIO.

inijciat, ad quarum sinistram partem repurgatos panes, quatuor ad mensæ angulos relictis. Salinum apponet elegans, coclearia & pocula benè mundata: in horum appositione patriam imitabitur, Sellas ex ordine collocabit, injectis singulis pulvinaribus. Gutturium eluet, aquam manibus eluendis afferet.

III.

Quo nam gestu stabit mensam consecraturus? Vultum ac manus ad religionem componet, convivii primarium, aut si fors adsit, imaginē CHRISTI spectabit ad nomen IESV, utrunq; genu flectet. Orationem proferet articulatim, non verba præcipitabit.

IV.

Quorum admonendus est mensæ admi-

bal részeire hámozott kényereket, négyet az asztal begeletire meg hagyván: Tízta footartot tegyen reá, kanalokat és poharokat jól meg tisztitattakot. Ezeknek előrakásában hazáját kövélse. Szekeket rendel rakjon, egy egy párnátrájok vetven. Az keze viz öntökorsót ki oblitse, és vizet hozzon kez mosásra valot.

III.

Minemű magatartással álljon a ki az asztalt meg akarja áldani? Orszaját és kezeit Istenességre (Istenifilelemre) alkolmaztassa, acki fő az asztalnál, vagy ha ott lejend, à Christus képére nézzen, à Iesus nevére mind két térdit meg hajtsa. Az imátságot halkan (magyarán) mondgya, és ne sielve hánnya à bokat.

IV.

Mikről kell meginteni az asztalnál-

DE CONVIVIO.

administrator: Vt erectis ac junctis pedibus stet, respiciēs, ne quid desit. Amandatus aliquo, reditum maturet. Cū infundendum, porrigendum, apponendum quid fuerit, id civiliter faciat, neminem perfundat: pocula porrecturus, non in manus præbeat, sed in mensam ponat. Convivarum sermones non interturbet. Interrogatus, breviter respondeat. Ad varietatem ferculorum, quadras mutet. Si varia vina, eadem non commisceat. Sub cœnam, pro emungendis lucernis, evigilet: Emūcturus è mensa tollat non extinguat candelā, quam ad illuminandum portans præcedat. Quod emunctum, harenæ immergat, aut solea proterat. Quod de mēsa remotum, non abliguriat.

V.

Quo-

Bolgálot? Hogy egyenes és ősvetött lábakkal álljon, vigyazván hogy valami hia (az asztalnak) ne legyen. Valahova el küldetvén hieszen haza jöni; mikor pohart kell tölteni, valamit kézbe adni, asztalra feltenni, azt szempontgyával cselekedgye, senkit megneönsön, pohart nyujtván nem kézbe adgya, hanem az asztalra tegye. Az vendégek beszédit meg ne haborítsa; Ha mire kerdenetik, rövideden felellyen. Az étkeknek különbségek szerint tartsa nyirokat változtatson. Ha külömb külömb borok vadnak, azokat őšve ne elegyítse. Vacsorára allat a világnak (gyertyának) hamua vételire vigyázzon. Hammát ha el akarja vetni, az asztalról le vegye, el ne orsa a gyertyát, kit világoztatva hordozván, ellől mennyen. A mit a gyertyáról el vetett, fővenybe (porba) rakja, vagy cipellošével (lábával) nyomja el. Ami az asztalról el vétetett, el ne ütközzöllye.

V.

Hogy

De Convivio.

Quomodo removenda est mensa?
Eodē ferē, quo appparata. Orbes col-
ligentur primū: Posthac salsamē-
ta & sal. Inde caseus, vel quicquid a-
liud est pemmatum. Ad ultimum u-
nā cum pane, removeatur & mappa.

VI.

Quid faciet, ad convivium voca-
tus? Non sit tardus, sed hora præ-
scripta veniat. Non adducat canem
vel umbram. Quicquid in animo
ægri est, abijciat. Ad honoratiorem
locū sedere jussus, primū excuset:
si instabitur, autoritate prædito ob-
temperans, sedeat, sed lotis mani-
bus, unguibus præfectis. Cultrum
habeat acutum, non qui magis pre-
mat, quā scindat. Non gesticu-
letur manibus, aut pedibus ludat.
Non mensam aut quadram fodiat.
Quod

Morum Puerilium.

28

Hogy hogy kell az asztalt felszedni? Majd azon moddal, mellyel késétezik: Először a tányirok fedésének fel, annak utánna a forró és hideg és forró; az után a sajt és valami egyéb csemege (utol éték) ha vagyon. Vegyire az kenyérral egygyütt az a bróssais vételek el.

VI.

Mit cselekedgyék a ciki lakodalomba hivatottak? Ne legyen késedelmes, hanem a rendelt órára elmenyen. Ne vigyen magával ebéd, vagy arnyikot (más vendéget): Valami bánat szívében vagyon, elvesse: Az tisztességes (főb) helyre ülni hagyattatvan, először mentse magát, ha késétezik, a méltóságbeli embernek engedvén, álljon elő, de kezeit (először) megmosván és körmöit elmetelvén. Kése legyen éles, nem a ciki inkább tőrdelvény, hogy sem metsen. Ne mutogasson (gyeftálljon) kezeivel a vagy labáival ne járdzék. Az asztalt ne vágja vagy a tányírt.

A mi

DE CONVIVIO.

Quod in tetram lapsum, ori non ad-
moveat. Buccellas non nimis amplas
aut densas sumat, Salino digitos non
indat: quantum satis est cuspello su-
mat: si longius est, porrecta quadra
petat. In poculo nō appareat super-
natans pinguede aut sagimen.

VII.

Quænam in Conviviis vehemen-
ter incivilia reputantur? Abs te seme-
sa, alteri porrigere, panem decortica-
re, vel excavare, caseum ita scindere,
ut falcis aut ferræ figuram represen-
tet, ore pleno vel bibere vel loqui, ci-
bum mansum à faucibus eximere, &
in quadram reponere, cogitabū dum
accumbere, stupere, quasi torus ani-
mus sit in patinis, oculis circumactis
observare, quid quisq; comedat, in
quemq; convivarum oculos diu-
tius

A mi földre eset, ne vegye bajához. Falatokat ne feletteb bélesseket vagy temerdekeket vegyen. Az soo tartóba ujjait ne vegye: à mennyi elég késsel vegyen: ha tovább vagyon, tanyirát nyujtvan kérjen. Az pohárban ne látsásék fen uő köverség vagy sir.

VII.

Micsodak tartatnak az lakodal-
makban felette tisztességteleneknek:
A mit féligh meg őttel (elrágtál) más-
nak adni: à kenyeret hámozni (ke-
nyer hejat lemetelni) vagy vájni: à
sajtot úgy belni, hogy kása vag füfű
formát mutasson, telli bayal vagy in-
nya, vagy bolni. à meg rágott ételt
torkodbol (bádbol) kivenni és à ta-
nyirra tenni, gondolkodva űlni, elal-
mélkodni, mint ha egész elméd à tá-
lakban volna, bemeidet idestova for-
gatván arravigyázni ki ki mit esik: à
vedégek

358

Morum Puerilium.

tiùs intentos habere, transversum
hirquisintueri, qui in eodem accum-
bant latere, retorto integrum capite
contemplari quid rerum geratur in
altera mensa, effutire quod obfuscet
hilaritatem, absentium famam læde-
re, suum cuique dolorem refricare,
quod appositum est, vituperare, di-
cta foràs eliminare.

VIII.

Quænàm inter edendum haben-
tur inurbana? Tātum simul in os in-
gerere, ut utrinq; ceu folles, tumeant
buccæ, buccellas nimis densas & am-
plas sumere. Piper edēs, digitos præ-
lingere. Thoracem commaculare,
Mandendo, labiorum diductu, soni-
tum, more porcorum ædere, Ore
pleno vel bibere, vel loqui. Ossa cul-
tris purganda, dentibus arrodere.

Eadem

vendégek közzül valamellyekre be-
meidet sockaigh függéstvén tartani:
kerebstül fordulva fébemre nézni (a-
zokra) ackik azon rendenülnek: fe-
jedet hátra tekeritvén szemlélni, mi-
dolgot cselekednek à másik ástalon:
ollyat ki fecsegni, à mi az vidamsá-
got meg homalyosítsa (bánattal fo-
gja be): à tavolelévőknek hirket neve-
ket megserteni, kinek kinek az ő bá-
nattyat meg uyítani, à mi elő tétetött
ocsarolni, à mondott dolgokat ma-
sutt ki hirdetni.

VIII.

Az ételközben micsodak tartatnak tiszteltéga-
seleneknek: Szádba egyser semind annyit du-
gni, hogy mind két felől poszaid ki dölledgyenek
mint à fűvek: seletteb nagy és béles falatokat éada-
ba tenni: borsozt évén újaidot nyalni, mellyedet
meg mocskolni, mikor esél ajakidnak ki vono-
gatafával zugast (csamcsogást) tenni, dísnok
modgyara: Teli hájjal vagy ínnya vagy solni, à
csontokát melyeket késsel kel meg tisztítani, fo-
gaid

Handwritten note:
E
Aga nco
cüm

De Civilitate

Eadem, aut si quid simile reliquum,
sub mensam abjicere. Panem pecto-
re proscindere. Cibus, aut ossa se-
mel seposita, repetere. Panem præ-
rosus iterum in jus immergere.

IX.

Accumbentis ubi manus erunt?
Utraq; supra mensam, non conjun-
ctim, non in quadra, nec in gremio.

X.

Decetne utroque vel altero cubi-
to inniti mensæ? Minimè. Id enim se-
nibus & ægrotis condonatur. Deli-
catis item quibusdam aulicis, qui se
decere putant, quicquid agunt.

XI.

Decetne inter convivandum re-
lexare vincula? Nullo modo. Vora-
citis enim odiosæ signum est in eos
competens, qui sunt pernicies, &
tempestas, baratrumque macelli.

XII. Quod

Morum Pueriliū. 31

dal rágni: azonokat, vagy ha mi affele meg mar-
rat, aśtal alá vetni: a kenyeret mellyeden meg
metcsenit: az égybér felre titeit éket avagy csom-
tokat vissza kérni: az eleb el rágott, (meg has-
rapott) kenyeret: viőonrag az leben mártani.

IX.

Ackile űl, hol legyenek kezei? Mind kettő
az aśtal fellet, nem őőve kocsolván, nem a tanyis-
ron, sem az kebelédben.

X.

Illiké mind kettővel avagy egyik könyökő-
del az aśtalra támaszkodni? Semmiképpen: Mert
a véneknek és betegeknek engettetik. Ismer
némelly kedvetőlt udvarbelieknek, kik az ves-
lik, ő nekik illik, valamit cselekednek.

XI.

Illiké az lakás közben ővedet meg bocsatani?
Semmiképpen nem, mert az a gyűlőseges nagy-
sáhetőségnek jele, azokhoz illendő kik az étek pia-
acznak veszedelme, felvesé és poklá.

XII.

E a

Micsor

De Civilitate

XII.

Quodnam decorum sedentis erit? Pexum & resectum caput, & æquo libramine corpus erectum habere, non in sella vacillare, non jam huic, nunc alteri nati vicissim insidere: non cubito proximè accumbentem, nec pedibus ex adverso sedentem, molestare.

XIII.

Adhærebitne puer mensæ, usq; ad convivij finem? Non manebit: sed sumpto, quod satis est, sublata quadra sua, discedet, flexo poplite salutans convivas, inter eos maximè honoratiorem.

XIV.

Estne panis, una vola pressus, summis digitis refringendus, aut crustum undique revellendum: Minimè. Id enim est delicatiorum Apitiorum. Quare cultello decenter secandus.

& ut

Micsoda ékessége az veséreg ülőnek? Megafüfült és mezírtelen fejének, és egyenes merteklésével felláthatott testének kel lenni, az őtben nem ingadozni, nem most egyik, most másik alfelire viscontagsággal ülni, nem könyökével a mellense ülőt, sem lábával az ellenbe valót meg bántani.

XIII.

Az gyermek meg maradgyoné az asztalnál mind az lakodalom végeigh? Ne maradgyon; hanem, midőn őt a mi elégh, az ő tanyéraz felvévén, mennyen el, terdhajva köszönrvén az vendégeket, és közöritök a legbecsületesbet.

XIV.

Kellé az kenyeret, mellyet egyik terea nyeddel meg nyomtal, az ufaid hegyivel törsd elned, avagy a felelet köröskörül faggatnod, (csipdesned)? Semmiképpen nem; mert az amaz kedvertült Apitiusokhoz (az az Apitiusa hoz hasonló fejedelmekhez) illik. Ezokátra kétszel kell illemdőkeppen meélni, és fentse

De Civilitate

& ut res sacra, panis religiosè tractandus

XV.

Cur panem fortè delapsum in terram solemus exolculari? Quoniam sacrum charitatis & concordiae symbolum est, quo veteres amicitiam veram conciliabant. Vnde illud Pythagoricum: Panem ne frangito.

XVI.

Decetne puerum à poculis convivium auspicari? Non decet. Etenim ea res cum moribus non solum inhonesta sit, sed etiam corporis valetudini officiat, relinquenda est potoribus, qui bibunt, non quòd sitiant, sed quòd soleant.

XVII.

Quomodo reficiendum puerile corpus? Citra plenam saturitatē, & magis

Moram Pueritium.

gesen (becsületesen) kell forgatni avagy véle
báni, á mint hogy feni dolog.

XV.

Miért hogy á történet szerint földre se esete
kenyeret meg roktuk csokolni? Mert á szeretete
nek és egyetiségnek feni jele, mellyel á réa
ghiek igaz barátságot szerzenek vala. Honnet
vagyon Pythagorásnak amaz mondása: A ke
nyeret ne tórd.

XVI.

Miké á gyermeknek á lakodalmat pohas
roktol (iraltol) elkezdni? Nem illik. Mert éz
dolgot, holott nem csak az jó érkölesökhöz
diárellen, (éktelen), hanem még á testnek es
géségének is art, á rébegeknek kell hadni,
ackik isnak, nem azért hogy somjuhoznak,
hanem hogy soktanak.

XVII.

Mimodon kell á gyermeki testet meg elea
gíteni? Telj töltés, (avagy ungh éves) neta

De Civilitate

magis crebrò, quàm copiosè, non immodico cibo diffarciendum.

XVIII.

Cur nimio cibo puerile corpus nō est plus æquo distendendum? Quoniam (ut Gellius ait) compertū est, pueros, si plurimo cibo, nimioq; somno utantur, hebetiores fieri, indeq; tarditatem elici. XIX.

Quando, & quoties in mensa bibet puer? Cū aliquandiu passus fuerit, de secundo missu maximè sicco, non statim post sumptam ex jure ofsam, nec post lactis esum. Et sapiùs quàm bis, aut ad summum ter in convivio bibere, puero nec decorū, nec salubre. Et quarrum craterem infamiae esse, contendit Anacharsis. Cavendum autem in primis, ne potu ingurgitetur, aut equorū sonitu bibat.

Quæ-

Morum Puerilium:

kül, és inkább gyakran, hogy sem bőven és nem feletteb való étellel kell meg töltetni.

XVIII.

Miért nem kell a gyermeki testet feletteb való étellel, kelleltetel inkább meg töltetni (ki döllyektetni.) Mert, a mint Gellinus mondja) probale dologh, hogy a gyermekek, ha igen sok étellel, és feletteb való alommal élnek; tömpab élmejüké lésnek, és inner kése delmelség restség kőverkezik.

XIX.

Mikor és hanyssor igyék a gyermek az asztalnál? Midőn immár valamennyire őt az második rendbeli étetből: hanem mingyárást az levéből vőtt falat után, sem az tej étel után. És gyakortáb hogy sem kettes, avagy leg felsőbb háromssor az vendegközött (lakodálomban) innýá, az gyermeknek sem illendő sem egészséges. Es az negyedik pohar ebtelenség pohárának mongya Anacharsis. El kell penig mindenek fellelt tavoztatni, hogy italba meg ne zaballodgyek, avagy lovakmodgyára zugo hivogatafsal ne igyék.

E s;

XX. Mi

De Civilitate

XX.

Quænam præmia, mero gauden-
tes, sequuntur? Dentes rubiginosi, ge-
næ defluentes, oculorum lusciositas
ac ulcera, mentis stupor, manus tre-
mulæ, furiales somni, noctes inquie-
tæ: & breviter, senium ante senectam.

XXI.

Quinam potus puerili ætati maxi-
mè convenit? Qui fervidam ætatem
non magis fervidam, ne juxta prover-
bium, oleum camino addatur reddi,
nec qui inebriat. Non mala est igitur
cerevisia tenuis. Item aqua, si regio-
nis qualitas patiatur. Ad hæc, vinum
non ardens, sed aqua dilutum.

XXII.

Quid faciet de communi aut alie-
no poculo bibiturus? Cibum præ-
mandet, & hærentem in ore diglutiet
pri-

Morum Puerilium.

XX.

Micsoda jutalmok követik azokat, a kik a borban gyönyörködnek? Fekete roshado fogak, lefűgő orczák. Semeknek vaklyás, (homályosságga.) és peccsenysége, elmének tompasága, kezek rezketeges, remegő almek, nyughatatlan, ciczakák és rövideden, vénség való vénhedés.

XXI.

Micsoda ital illik leg inkább az gyermeki időhöz? A melly az ő meleg (heves) természetű idejeket nem hevéri inkább, hogy pelda befűdserint, olaj kemenczehez ne tételsek (az az olajal a tűz inkább ne gerjesztessék) sem a mely nem reűeghit. Nem gonos annakokáért a véc konyser, ismet a víz ha az tartomannak mis volta engedi. E mellett boris, ki nem feltétlén melegitő, de vízzel elegyítve.

XXII.

Mit cselekedgyék, midőn köz avagy más poharabol iszik? Az érte eleb meg raghja, és acki a szajaban vagy on előbor el nyelliye, annak

De Civilitate

primum, deinde labra mantili aut
lindeolo absterget.

XXIII.

Quodnam inter bibendum habe-
tur valdè rusticum & illiberale; Alios
intortis oculis intueri, & more cico-
niarum reflectere cervicem, ne quid
hæreat in imo cyathi; quod eorum
est, quibus convenit proverbium:
Tollere maschalam.

XXIV.

Invitatus ad bibendum, quid fa-
ciet puer? Admotis cyatho labris
paululum libabit, & si non sitiat, se
bibere simulabit. At si quis rusticiùs
urserit, se tum responsurum pollice-
bitur, cum adoleverit.

XXV.

Suntne manus statim, uti vix be-
ne confederis, in epulas injicienda?

Non

Morum Puerilium.

figyeltánna az ajakát keskenővel vagy ruhacska-
kával meg töröllye.

36

XXIII:

Az italközben mi csodat tartának felettéb-
való parasztságnak és illetlennek? Egyebeket
féi szemre nézni, és golya modgyara nyakát há-
tra hajtani, hogy az pohár fenekén valami ne
maradgyon; melly azoknak tulajdona, kiko-
hez ama példa befed illik: Duskat (avagy
verseni) innya.

VXIV:

Mit cselekedgyek a gyermek, ha innya hi-
yak, (kénállyák)? Az ajakat a poharhoz vi-
vén, egy keveset igyék; és ha nem som(u)ho-
zik is ténnetse hogy iszik. Ha pedig valaki pa-
rastabbul kénseríti, ígérje magát hogy akkor
felel meg, (akkor iszik egygyest véle) mikor oltán
fel nő.

XXV:

Kellé kezeidet mindig árást az étekbe bös-
csatanod, miheleu meg lehöl aligh üllet
Nem

De Convivio.

Non sunt. Id enim luporum est,
& eorum, qui techytropode cibum
nondum sacrificatum rapiunt, mo-
re pecudum ad cibum capiendum ir-
ruentes.

XXVI.

Quare cibum appositum primus
statim attingere non debes? Nempè,
ut affectui temperare adsuescas. Et
ne fervidum inexploratum recipiens
cogaris expuere, aut ridiculis gulam
adurere: postremus igitur, ac iussus
admovebis manum patinæ.

XXVII.

Quid respondebat Socrates, ro-
gatus, cur de primo cratere non bi-
beret? Non consuescam, inquit, af-
fectibus obsequi. Digna certè Phi-
losopho sententia.

XXVIII.

Sunt-

Morum Puerilium.

Nem kell: mert ez a farkasokhoz illik, és azokhoz, kik a serpenyűből (labas fazekból) meg a meg nem fentelt étkeztet el ragadgyák barmok modgyára az étélre rohanván.

37.

XXVI.

Miért nemkell elsőben mingyart az felvite ételhez nyulnod: Tudni illik hogy sokjal (kés vánságodnak) indulattat meg meritékelni. És hogy az meg nem probalt meleg étkeztet be vón vén, kénseritelsel ki-pökní, avagy neveiségre méltó levén torkodat meg égerni: ezokáért utolsor és hagyattatván nyujtsad kezeder a táliba.

XXVII.

Mit felel vala Socrates, kérdettvén miere nem innék az első pohárból? Nem sokom, úgy mond, indulatimnak engedni. Bizonyára bölcs emberhez méltó értelmes mondás.

XXVIII.

Kell

De Civilitate

Suntne digiti in iusculentia mitterendi, & toto quæ placeant disco, eligenda? Non sunt: Illud enim agrestum est, hoc liguritorum. Ergo quod ante te jacet, sume vel cultro, vel fuscinula. XXIX.

Decetne manum in omnes patinæ plagas mittere, aut patinam, ut ad te veniant lautiora, invertere? Minimè: Id enim est intemperantium, ac ventri, non honestati, inservientium.

XXX.

Decetne porrectum cibum assumere? Decet, sed digitis tribus, aut porrecta quadra. Attamen præmittenda prius est excusatiuncula: postmodum resecta portiuncula: reliquum offerendum ei, qui porrexerat, aut proximè assidenti cõmunicandum.

XXXI.

Quo-

Kellé ujaiddat á leves ékeekbe bocsátani ;
és, mellyek az egész tálnak terczenek, azokat
valogatni? Nem kell; mert amaz paraszthoz
való, ez nyalánczókhoz. A mi tehát előted
áll, azt vedki, vagy kecskéskeddel, vagy vils-
lacskaival.

XXIX.

Illiké kezeder á tálnak minden-részeire nyujs-
tanod, avagy á tálat meg fordítanod, hogy á
bépe te hozzád fordullyon? Semmiképpen:
mert ez á mértékletlenekhez illik és (azokhoz)
kik hasoknak, s nem tisztaságnak szolgálnak.

XXX.

Illiké az neked nyújtott falatott el venni
ned? Illik, de három ujaiddal, avagy ki nyujs-
tott ranyiroddal. Mind az által először mentes-
ned kell magadat, annakutánna valami rés-
secskéjét el mecztvén, á többirőnnak eleibe kell
tenned, acki arra volt, avagy á mellette ülével
kell közlened.

XXXI.

De Civilitate

Quomodo recusandum id est, quod oblatum non convenit stomacho tuo? Non dicendū, cum Terentiano Clitiphone. Non possum pater: sed comitere agēdæ gratiæ. Quod si perstiterit invitator, verecundè respondendum, aut non convenire tibi aut te nihil amplius requirere.

XXXII.

Quomodo placentia, vel artocrea, vel simile quiddam, accipiendum est? Non digitis, sed quadray aut cocleari, quod scilicet, inverso in quadram cibo, reddendum.

XXXIII.

Quid faciendum, si liquidius quiddam tibi gustandum, cocleari porrigatur? Quod offertur, sumendum est, & cocleare, sed ad mantile prius extersum, reddendum.

XXXIV.

Mi okkal kell magadat attól mentened, a
mi előbbé tétetted, s nem á te gyomrodnak
való? Nem kell a Terentianus Clitiphoval az
mondani: Nem lehet Apam: hanem szép nyas
asan kell meg köszönni. Hogy ha még is
azonba megyen el a kénáló; semérmertelen
kell felelni; vagy hogy nem egészen tenekéd,
vagy hogy immár többet nem kíván semmit.

XXXII.

Miképpen kell a belést, avagy az húsát fűt
pogácsát, (réteft) avagy affele hasonlót el venni.
Nem uszáddal, hanem tanyérral vagy ka
lánnal, úgy mint, kit víssa kell adni, az éket
a tanyérra fordítván.

XXXIII.

Mit kell cselekedni, midőn valami levő sa
fed (high nemőt) adnák kalannal költszod de
A mit adnak, el kell vened, és a kalant
adnod, de először a keskenőhöz meg töröltes
sz.

XXXIV.

De Civilitate

Decetnè unctos digitos, vel ore
prælingere, vel ad tunicam exterge-
re. Minimè, nam in mappa potius,
aut mantili faciendum.

XXXV.

Estne decorum, integros bolos su-
bitò deglutire? Non est, nam hoc
ipsum ciconijs ac Philovenis conve-
niens, puerilè valetudinem offendit.

XXXVI.

Estne civile, si quidà structore re-
fectum fuerit, & priusquam ille offe-
rat, porrigere manum, aut quadram?
Minimè: nam sic præripere, quod al-
teri paratum erat, viderêris.

VXXVII.

Estne à primis statim annis secan-
di ratio discenda? Maximè, sed non
superstitiosa. Porro aliter armus, ali-
ter coxa, cervix, cratis, capus, per-
dix, anas inciditur. Iuvenalis, ait:

Nec

Morum Puerilium:

Illiké be kent ujaidot vagy báddal nyalnod,
vagy ruhához (dolmányodhoz) kenned?
Nem, mert azt az abrosszal inkább avagy kefé-
kenővel kell cselekedned.

XXXV.

Illendő-e egész falatokat hamarfaggal alá-
nyelni? Nem, mert az a Golyákhoz, és a
törkos Philoxenushoz hasonló emberekhez il-
lik, és a gyermeknek egészséget meg sérti.

XXXVI.

Tifretségese, ha az ofrogatóról (gazdala-
kodóról) valami (falat) metczeretett, kezdet
vagy tanyérodát oda nyújtani, minek előtte ő
adállya. Nem, mert így láttatnál eleb el ragas-
dni, a mi másnak késéttetett volt.

XXXVII.

Kellé az ofrásnak (metelefnek) modgyát
míngyárat kicsinségtől fogva tanulnod? Igen-
is, de nem az babonás modort. Ofrás, máskép-
pen méltetik az elejét, (mellye) másképpen a
far csont, a nyaka, az háta; a kappan, a fo-
golymadár árécze (kácsa.) Iuvenalis azt monda:

F 3

gya:

De Civilitate

Nec minimo sanè discrimine refert,
quo gestu lepores, & quo gallina se-
cerur.

XXXVIII.

Quomodo manducabit ovum pu-
er? Panem prius frustulatim scindet,
testam uno ictu aperiet, ne quid præ-
ter fluat, cavebit, salem adhibebit,
non potabit, nec olfactu tētabit: nō
ungvibus, aut pollice, aut inserta lin-
gua purgabit, sed cultello, testas non
confractas in carinum rejiciet.

XXXIX.

Quonam inter edendum projici
decent seponenda? In quadræ angu-
lum, aut discum, qui reliquiis exci-
piendis apponitur, ne vel pavimentū,
vel mensæ stragulum conspurcent.

XL.

Estnè canibus aliquid projicien-
dum? Vt canes inter convivandum
tracta-

Morum Puerilium.

gya: Es bátor, nem kicsin kölömbfég all azon,
miképpen kell az nyulakat, á tyukokat fel me-
télni.

XXXVIII.

Hogy hogy egye meg á gyermek á tyuka
monyat? Először kenyeret seldellyen darabon-
kint, az heát egy úréssel (metezéssel) nyíssa
megh, hogy valami el ne folyjon, meg oya,
meg sozza; ne igya, se ságlással ne proba-
lja; se ne kormeivel tisztítsa ki, vagy húvelkével,
avagy belé ereáret nyelvével: hanem késsel; az
heát penigh egybetörtetlen á tálba vesse.

XXXIX.

Az étel közben hava kell verni á mellyes-
ket félfelé kell tenni: Az ranyer segletire, az
vagy á mélytálba, ki az maradkoknak ki via-
telire tételik elő, hogy vagy á padimontomot
vagy az ástral sőnyegét meg ne undokicsak.

XL.

Kell az ebeknek valamit verni: Miként az
ebeket, á lakás közben etetni, esztelenségnek bizo-

De Civilitate

tractare, stoliditatis est argumentum: ita eos de alieno pascere, simultatis, ac odij gliscentis irritamentum, iis solum conveniēs, qui de alieno sunt liberales, & ex alieno tergo relata solent secare coria.

XLII.

Quomodo manducabit puer carnes? Minutum prius dissecabit, mox addito pane, aliquandiu mandet priusquam in stomachum trajiciet. Nā devorare, aut tiburcinari, fessorū ac latronum est, non puerorum honestiorum.

XLII.

Quibus convenit quadram, aut patinam, cui saccharum, aut aliud suave quiddam adhæsit, lingua lambere? Canibus & felibus, non ijs, qui se homines esse meminerint.

XLIII.

Estne

Morum Puerilium.

nyos (ele: így őket másébol tartani (legelni)
alatomba való háragnak, és eleb eleb terjedő
gyűlöségnek ingerlése, csak azokhoz illendő,
akkik másébol bűven adakozok, és a más háta-
ból féles fiat. Bóktak mercezeni.

42 XLI.

Mi módon egye meg a gyermek az. huft e-
Eloőő apron mereltye, és ottan kenyeret advan-
hozza, valami ideigh raghja, minek előtte a
gyomraba bocsalsa. Mert mingyaraft el nyelni (
befalni) vagy moholkodni, a kepesokhoz és
tolvajokhoz illik, nem a tisztseges gyermekek-
hez.

XLII.

A tanyert vagy ralat, ki hez nádmiz vagy
valami édésseges (kedves ízű) ragadot, nyelvés-
vel nyelni kikhez illik. Azebekhez és macs-
kákhoz, s nem azokhoz, kik meg emlekeznek
rola (meg gondolják) hogy, ők emberek.

XLIII.

F 5

Illena

De Civilitate

Estne decorum, in conviviiis circa
intermissionem edere aut bibere?
Non est: cum id facere soleant, qui
gestus moderari non possunt. Vnde
etiam rusticis moribus imbuti, aut
scabunt caput, aut scalpunt dentes,
aut gesticulentur manibus, aut lu-
dunt cultello, tussiunt, aut scre-
ant, aut expuunt: ignorantes, quod
fabularū vicissitudo intervallis eum
perpetuum dirimere, aliorumq; ser-
monum auscultatio hoc tædij fallere
debet,

XLIV.

Cur non est respondendum, prius-
quam orationem finierit is, qui com-
pellat? Ne aliena, nihilq; (ut ajunt) ad
Bacchum respondens, fiat risui, detq;
locum veteri proverbio, ἀμας ἀπὸ τοῦ
Vnde Rex Salomon in proverbiiis in-
quit:

Adorum Puerilium.

Illendőé az lakodalmakban közbe hagyas-
nélkül (űnietlen) enni vagy innya? Nem,
mivel azt azok szoktak cselekedni, akik ma-
gok viselését meg nem mértékkelhetik. Honnét
is parait erkölcsökben fel nevelterven, vagy fes-
jeket vakárják, vagy fogokat vaijak, vagy
kezekkel mutogatnak vagy kefeckel jádzanak,
vagy horútnak, vagy kohognak, vagy póka-
nek, nem tudván, hogy beszélgetésnek vison-
tagfagával kell néha néha az őűnietlen való es-
telt közbe szakasztani; és mások beszédinek
is halgatásával kell ezt az unálmart meg csinálni,
(mulatni.)

XLIV.

Miért nem kell felelni, minekelőtte beszéd-
el végezi az, aki meg szól? Hogy mást, és
(a mint szoktak mondani) nem a dologhoz való
felelvén, nevésségűl ne legyen, és amaz reghi pél-
da beszédnek helyt ne adgyon: kását kérek vala.
Honnét a Salomon Király a példa beszédekben
így szól:

Akai

De Civilitate

quit: Qui prius respondet, quam audiatur, stultum se demonstrat, & confusione dignum.

DE CONGRESSIBVS.

QVÆSTIO PRIMA.

QUID faciet puer, si quis in via honore dignus occurrerit? De via decedet, reverenter caput aperiet: poplites etiam, si nobilior homo vel persona gravior obviam venerit, inflectet.

II.

Honoribus digno veniente obviam, debet nē puer, sic cogitare: Quid mihi cum ignoto? Non debet: Cū hic honos non homini, sed Deo tribuatur, qui cano jussit assurgere, ac presbyteris duplicatum honorem exhibere.

III.

Debes

Acki eleb felel, hogy nem mint meg hallya,
bolondnak mutatya magát, és pirongatásra
méltonak.

AZ EGYMASSAL VALÓ SZEMBE LETEL FELÖL.

I.

MIT cselekedgyek a gyermek, ha melly tisztet
letre méltó ember az urban eleibe talál?
Az utrol el terjen (kiállyon), süvegét fejeröl
becsületesen levegye, s ha fő (nevezetes) em-
ber, vagy méltóságos semélly eleiben talál,
terdeiris meg hajtsa.

II.

Mikor tisztességre méltó ember eleiben talál,
celle a gyermeknek így gondolkodni: Mi kö-
zöm ennek az ismeretlennek? Nem kell;
mivel ez a tisztesség nem embernek hanem I-
stennek adattasek, acki parancsolta, hogy az
őő (vén ember) előtt fel kellyenek, és az egy
házi tanétoznak kétképpen való tisztesség ad-
gyanak.

III.

Meg

De Civilitate

Deberemusne Turcam, si (quod absit) nobis imperet, honorare? Deberemus. Nam quod divus Paulus ait: Nos omnibus honorem præstare deberè, quibus honos debeatur, complectitur etiam Ethnicum magistratum. Et S. Petrus dicit: Nos subditos esse debere, non solum bonis dominis, verum etiam pravis.

IV.

Quibusnam à Deo secundus debetur honos? Parentibus ac Præceptoribus. Illis, quod nos generârint, nostra causa tot labores subierint, ac tædia devoraverint: his, quod mentes nostras, meliorem hominis partem, multo sudore forment, & expoliant.

V.

Habeturnè civile, æquales invicem honoribus se prævenire? Habetur: cum

Meg kellene a Törököt tisztelnunk, ha,
(melly tavol legyen) nekünk parancsolnak?
Meg kellene; mert a mit S. Pál mond: Mi nekünk
mindeneknek meg kell a tiszteletet adnunk a
kiknek tisztelettel tartozunk: ez a Pogány
Fejedelmet is befoglallya. Es fent Peter is aze
mondgya: hogy minékünk aláfok kell vettes
nünk, nem csak az jó Vraknak, hanem még
a gonoszoknak is.

IV.

Isten után második tisztelettel kiknek tartozunk: Szüleinknek és Tanítóinknak: Amazoknak, (azért) hogy minket szültenek, mi eretünk annyi munkat felvőttek, és unós baylodasfókat nyeltének: Ezeknek, hogy a mi elménket, (úgy mint) az emberi állatnak főb részét, sok veriteikkel (munkával) tanényak és fel és kecsérik.

V.

Tiszteletnek tartatiké, egyenlőket egy másközön tisztelettel elővenni: Tartatik; mivel

De Congressibus

cum divus Paulus Romanis scribēs,
doceat, ut honore alius alium præce-
dat. Porro, si parem, aut inferiorem,
honore prævenerimus, non minores
reddimur ipso, sed civiliores.

VI.

Quomodo loquetur cum majori-
bus puer? Vt cum æqualibus aman-
ter accomiter, ita cum majoribus re-
verentur ac paucis, titulum honoris
subinde repetendo. Nec abibit, nisi
præfatus veniam, ac dimissus ab illis.

VII.

Inter loquendum ubi manus, &
ubi pileum habebit? Pileum utraque
manu juncta suspensum, pollicibus
eminentibus teget pubis locum.

VIII.

Decetnè librum, aut galerum sub
axilla tenere: Non decet, ne fortè (ut
ait

De Congressibus.

Amivel a S. Pal a Romabelieknek írvan azt taná-
nítja, hogy egyik a másikat tisztességgel
vegye elől, Tovabba, ha hozzánk egyenlőt,
avagy alább valót tisztességgel megelőzünk,
annál kisebbé mi nem tételezünk, hanem inkább
tisztességesbét (embersegesebbet).

VI.

Hogy hogy álljon a gyermek magánál
öregebbekkel? Szinte mint az hozza egyen-
lővel, szeretettel, és nyájasan: így az felgye-
valokkal is becsüléssel és kedves szókkal, az
tisztességnek titulusai (mint: kegyelmed, Vra-
sagod, Nagysagod &c.) gyakorta említvén.
Es el ne mennyen tőlök, hanem bocsánatot
kérvén, vagy ő tőlök elbocsátatván.

VII.

Az állás közben hol kell az kezeinek és
a füvegének lennie? Az füveget mind két
kezeit ölére téven fentartsa, és azon felemelt hi-
velkeivel fedezze be a szemérem testnek helyet.

VIII.

Illiké könyvedet avagy füvegedet honod
alatt tartani? Nem illik, nemalám (a mine
G Horat

De Congressibus.

ait Horatius (sub ala fasciculum por-
tet librorum, ut rusticus agnum. Ut
vinosa globos furtivæ Pirrhia lanæ.

I X.

Inter loquendum oculi quò spe-
ctabunt? Intenti sint in eum, cui lo-
queris, & placidi ac simplices, nihil
procax, nihil improbum præ se feren-
tes. Porro huc illuc oculos volvere,
levitatis est. In terram dejicere, malæ
conscientiæ: transversim tueri, aver-
santis.

X.

Quali titulo puer alicui locuturus
utetur? Honorifico. Quòd si titulus
eum fugerit. Eruditi omnes, præce-
ptores sibi erunt observandi: Omnes
potentes & ignoti, domini: omnes
æquales, fratres & amici.

XI.

Quænam inter loquendum in de-
cora

De Congressibus.

Horatius szól), az holnod alatt úgy hordozzad
a könyveknek csomóját, mint a paraszt a bánt.
Vagy miképpen az részeges Pyrrha az lopot
gyapjúnak gombolyaggját.

IX.

Az szólás közben a szemel hová nézzenek?
Akkinek szólás, arra legyenek figyelmeztetsek, de
csendeselek és együgyűek, semmi fanytalanságot,
sem gonofságot nem mutatván. Ostrán, szem
meidet idestova forgatni, alhatatlanságnak jele;
a földre vetni (csüggesztetni) gonosz lelki ísmes
retnek jele, félre nézni penigh más urálonak
tulaydona.

X.

Minemő nevezettel éllyen a gyermek, ha
kinekólni akar? Tebtebségesset; Hogy ha a
nevezetet (titulust nem tudgya, tehát minden
tudos embert úgy kel becsólni, mint Tanétort,
minden hatalmasokat és ismeretleneket, mint
Vrakat, minden egyenlőket úgy mint anyank
fiat barátinkat,

XI.

Az szólasközben micsodak írtetnek illet
leneknek

De Congressibus.

cora reputantur: Vultum in varios habitus, ut Proteus, transformare, corrugare nasum, contrahere frontem, attollere supercilia, distorquere labra, diducere os aut premere, capite concusso jactare comam, sine causa tussire, screare, caput scabere, aures scalpere: nasum emungere, demulcere faciem; suffricare occipitiū, humores adducere, rotato capite negare, reducto accersere: & breviter, gestibus ac nutibus loqui.

XII.

Inter loquendum quænam vehementer sunt illiberalia: lactare brachia, gesticulari digitis, pedibus vacillare, toto corpore loqui, corpus incurvare, interpellare loquentem, antequam fabulam absolverit.

XIII.

Qua-

De Congressibus.

48

teneknek: Orczadat sok sînbe (állapath) változtatni, Proteus modgyára, orrodát meg sômörgőztetni, homlokodat ösve vonni, és möldöködöt fel emelni, ajakidat idetova tekeríteni, szajadat elrátani avagy be kucsolni, fejed rázva üftöködöt (hajadot) hánni, kelleiten (oknelkül) horutani, fejedet vakarni, füleidet vájni, orrodát kifujni, orczadat törteni, nyakadat vakargatni, vállaidat kiterjesztani, fejedet razva valamit ragatni, (fejedet) hatra haytva magadhoz hîni; és rövideden: magunk via feléssel és intesünkkel solni.

XII.

Az solasközben mellyek felettéb tîsteletleneknek: Karodat hánni, ujaiddal mutogatni, labaiddal ingani, egész testteddel solni, testedet meg horgasítani, mást beszédeben meg solétani (meg bántani) minnekelőtte beszédet elvegezte.

XIII.

G 3

Minemű-

De Congressibus.

Qualis debet esse vox? Mollis & sedata, non clamosa, nec tam pressa, ut ad aures ejus, cui loqueris, non perveniat. XIV.

Qualis debet esse sermo? Non præceps, & mentem præcurrens: sed lentus, explanatus, ac distinctus, qui hæsirantiam innatam, ac barrarismū solet emendare.

XV.

Quomodo puer (si necesse fuerit) rem pudendam, aut quæ nauseam movere possit, nominabit? Illic verecunda circuitione utetur, hic honorem, auribus præfabitur.

XVI.

Quod tacitum velis, cui credendum erit? Nemini. Ridiculum enim est, ab illo silentij fidem expectare, quam ipse tibi non præstes.

CUR

De Congressibus. 49

Míneműnek kell a fónak lenni? Gyengének és halknak, nem kialtonak, és nem is oly lassúnak, hogy annak füléhez ne érjen, ackis nek állja.

XIV.

Míneműnek kell lenni a beszédnek? Ne legyen habahurgia, ki elmédet elől vegye; hanem lassu, világos (kimagyarazott) és megvalósított, (halk), ki az velünk sületett akadozást és kettőzést meg sokta jobbetanni.

XV.

Hogy hogy nevezze a gyermek a semérmes dolgot (ha sükség léhen) avagy amelly csömört (emölgést) indetharna? Amott semérmes kerengő beszéddel, éllyen; itt az fűleknek süstességet mongyon eleb. (az az megakövesse az kik halnyák: kegyek seméllyenek süstesség adalsék &c.).

XVI.

Ami elhalgatni akar, kire kell biznod? Senkire. Mert nevetséges mástól halgatásra való süstéget varnod, mellyet te semagadnak nemeselekezel.

De Congressibus.

XVII.

Cur præstiterit malorum consortia vitare? Quoniam (ut dicitur) corrumpūt bonos mores, colloquia prava. Et modicum fermentum totam massam corrumpit.

Atq; dat in plures unius contagio labem: Sicut grex totus in agris unius scabie cadit, & porrigne porci: Vvaq; conspecta, livorem ducit ab uva.

XVIII.

Quæres potissimum benevolentiam conciliare, & amicitiam conservare solet? Virtutis studia. Idem velle ac nolle. Mutua benevolentia. Facile omnes perferre ac pati. Non φιλαυτον esse. Nemini se præferre. Fidei testetram non confringere. Sedula beneficiorum recordatio, Spontanea obsequia.

DE

XVII.

Miért hasznos a gonoszoknak tarsasagokat el távozttatni? Mert (a mint szokták mondani) az jó erkölcsöket megvesztegetik a gonosz be-
félgerések; Es, a kicsin kovász az egész tésztát
meg savanyítja.

Es egynek metelye az nyavalyát többekre
adgya, miképpen, az egész nyaj az mezőkben,
egynek rühessége miatt, elhul és a disznok is
egynek kószosága miatt, Es az szóló az ellenbe-
valo szólótól kékséget veszen.

XVIII.

Mi dolog szokta legfőképpen az jó akarat-
tot berzeni, és a barátságot meg tartani? Az
jóságos cselekedetre való igyekezetek; azont
akarni vagy nem akarni, kölcsönös (egy más
között való) jóakarat; mindeneket könnyen el-
tűnni és szenvedni; nem maga szeretőnek lenni;
magát senkivel fellyeb nem alítani; az hűség-
nek kötését el nem romlítani; az jó tétéménnek
gyakorra való emlékezete; szabad akarat szerint
való engedelmeségek,

De Pædagogio.

DE MORIBVS IN PÆ-
dagogio, & inter prælegen-
dum servandis.

QVÆSTIO PRIMA.

IN phrontisterio quid faciendum
pueris? Taciturnitatis ac modestiæ
studiosi, nullis susurris, aut indiscipli-
natis colloquijs prælectiones inter-
turbabunt. Cavebunt, ne meritò va-
pulent. Officiorum admoniti, nun-
quam protervè responsabunt, pervi-
cacia omni ac contumeliam
exuent. Ingenium induent & docile,
& tractabile. Semper attentè auribus
arrectis auscultabūt. Dictata libenter
excipient. Etiam à Præceptore solū
narrata non sinent præterlabi. Ex-
cepta, quasi thesaurum condentes,
memoriæ mandabunt.

II.

Quid

AZ ERKÖLCSÖKRŐL
mellyeket az Tanulóhelyen (Skolában) és az olvasás közben
kell meg tartani.

I.

AZ Oskolában (tanuló helyen) mit kell a gyermekeknek cselekedniek? Az veséteg halgatásnak és csendességnek követői lévén, semmi süfogásokkal avagy fenýérek nélkül való beszélgetéssel, az olvasást meg ne háborí-
esák. Meg oyak magokat, hogy méltan meg ne veretessenek. Tíbiekról meg intet-
vén, soha fajtalanul (csíntalanul) ne felellye-
nek, minden engedetlenséget (vakmerőséget) és bossú réteit, kí öltözzőnek, (el hadgya-
nak). Örömeit (könnyen) tanuló és felidséges
(engedelmes) elmét öltözzenek fel. Minden-
kor fel emelt füllel figyelmeresen halgassanak.
Az mellyek nekik dikaltainak, örömeit ves-
gyék s írják. sőt még csak a mellyek Panéto-
sokról beszélternek is, azokat se hadgyák el-
mulni. Amellyeket hallottanak vagy írtanak,
mint az kénccet el reytvén, elméjébe vegyék
(megtanolják).

II.

Mit

De Pædagogio.

Quid Diogenes adolescentulo gar-
tulo, & indecoreloquenti, dixit? Non
erubescis, ex eburnea vagina plum-
beum gladium educere.

III.

Quid facient à pædagogio dimissi
pueri? Matura festinatione domum
properabunt, non more sutorum ad
oppida nundinaria raptim acceleran-
tium, cursitabunt: Nec more Stento-
ris clamorem edent, aut turbas, ut
lascivientes caballi facient, Non ut
pecudes horsum, aut deorsim, cursi-
tabunt. Si quid operis domi facien-
dum, hilariter accittra murmuratio-
nem capeissent & expedient, Ad stu-
dia non inviti, sed admodum libenter
redibunt.

DE LVSV.

Quæ-

Mit mondott az Diogenes az csacsogo és illetlenül (tisztelenül) szóló iffiacsoknak, (másoknak): Nem bégyenlédé (ugy mond) az Elephant teieiből csinált hivelyből on szablys kivonnod?

III.

Mit cselekedgyenek a gyermekek midőn az Skolabol el bocsátatnak? Illendő sietséggel haza sietsenek, nefusznak a vargak sokaságáért, kik sokadalmas városokba (mint egy) elragattatnak sietnek: se ama nagy kiakható Stentor módgyára ne kiakozzanak, vagy Zenebonat ne cselekedgyenek, mint az állai kaszola lovak. Nefutkosznak ala fel, mint a barmok. Hami dolgot kell otthon cselekedniük, jó kedvel és mórdái nélkül foghjanak hozzá és elferezzék. Az tanulásra víbont nem kétélen (kényszerítve) hanem igen örömet meg teremtenek.

AZ IATEKROL.

Micsa

De Lusu.

QVÆSTIO PRIMA.

Quænam requiruntur in liberalibus lusibus? Alacritas ac modestia: Non dolus, non mendacium, non pervicacia rixarum parens, sed concordia rerum omnium nutritrix.

II.

Cur ludendi datur copia? Defessi studiis animi demulcendi gratia, non lucri causa.

III.

Quænam decorant ludum, Gravitas, honesta læticia, vivacitas, vigor animi, ordo, charitas mutua, ingenuè ac legitimè ludere, virtute non fraude vincere.

IV.

Quinam pueris prohibiti ludi? Alea, tesserae, chartæ, natare in aquis.

V.

Quænam relaxamenta sunt honesta, & pueros decentia? Trochus, pila, glo-

De Lusu.

I.

53

Micsodák kevéstannak az üstettség játékokban: Vidamsagh (serényseg) és csendes erkölcs: nem csalardsagh, nem hazugsagh, nem kemény nyakuság (másoknak engedelenség) melly a Versengésnek születe: hanem egyettség, ki minden dolognak taplaloja.

II.

Miert adatik játékra valo idő: Az tanossághban, meg fáradt elmének megnyihlásának kedvéért. nem nyereségnek okaért.

III.

Melleyek ekesítik az játékok: Az alhatatos erkölcs, a üstettség vigasság, elevenesség, elmének vidamsaga, rend, egy masberetete; emberfégesen és törvényerint játszani, igazsággal (jossággal) és nem csalardsággal győzni.

IV.

Micsoda játékok ültatannak meg a gyermekektől: Az korszka, verselye, kártya, a vizekben usni;

V.

Micsoda játékok üstetsegesek és illendők az gyermekekhez: Csiga, lapta, glyobis, cefinek

De Lusu.

la, globuli, agitatio corporis, cursus, lusus spheræ & genera saltus, ut locustarum, utraq; tibia, junctis pedibus, unica tibia. VI.

Quænam est pulcherrima victoria? Seipsum vincere. Vnde longè melius, contentioni cedere, quàm palmam reportare.

VII.

Vbi puerorum indoles maximè relucere solet. In lusu. Nam cui ad dolos, mendacium, rixam, iram, violentiam, arroganciam, propensius ingenium est, huic naturæ vitium emicat.

VIII.

Quænam in lusu puerum decent ingenuum? Cum nemine contentione suscipere, victoriæ (si res venire videatur ad jurgia) cedere potius, quàm palmam obtinere: aut ad arbitros provo-

festnek ingatása, futás, mulatojáték, marva-
nyok és ugrálnak nemet, mint a faskáké
mind két bórral, ösve tőlt labackal, egy bárral
(lábbal).

VI.

Mellyik legsebb győzelem? Magát me-
győzni. Honnet sokkal job engedni az vi-
kodasnak, hogy sem mint győzedelmet venni.

VII.

Hol terzik meg leginkább a gyermeke-
nek erkölcsök (természetek)? Az játékb-
an. Mert ackinek a csajardságra, hazusagra, vi-
kodásra, haragra, erőszak tételre, kérédségre
(kevélységre) haylandob elméje nagyon, en-
nek természetének véike ki nyilatkozik.

VIII.

Mellyek illenik az játékb-
an gyermekeket? Senkivel versengést, nem ke-
zeni, győzelemnek (ha a dologh vesékes
désre latatnék menni) inkább engedni, hogy
nem mint győzedelmet venni; avagy ítélőket

H

hini az

De Lusu.

provocare, arbitris non reclamare:
Non tumultuari, non vociferari, non
alicui rei damnum inferre. Illud igitur
divi Pauli, tu lusus, aut aliud
actus, memoria tenebis: Omnis
amarulentia, & tumor, & ira, & vociferatio
& maledicentia tollatur à vobis,
cum omni malitia.

IX.

Quomodo ludus fiet alacrior? Si
cum imperitiis certamen est,
possisq; semper vincere, nonnunquam
te vinci patiaris: si cum inferioribus,
ibite superiorem esse nescias.

X.

Quinam ludi Musis sunt magis accommodi? Delectamenta Musices,
in cantionibus & instrumentis musicalibus
ingenium exercere.

XI.

Debent

híni, az ítélok ellen nem kiáltani; nem nyughatatlankodni, nem kialtozni, nem valami dolgotban kár tenni. Te ezokéert jadzani avagy egyebet akarvan cselekedni, elmédben tarsad b. Palnak amaz mondasait: Minden kesergetés, és felsualkodás (hertelen sergenjedés), és haragh, és kialtozás, és sirkozodás kivettések rikózzöletek, minden gonolsaggal együtt.

IX.

Hogy hogy legyen a játék vigabb? Hogy ha tudatlanbackal vagyon tusakodasod, és mindenkor gyözedelmes lehetnél, neha neha enged magadat meg gyözeztetni: ha alabb valokkal, ott magadat ne tudgyad fellyeb valónak.

X.

Micsoda játékok inkább alkolmatosbók az deakok hoz? Az éneklésnek (Musicanak) gyönyörködötő tudománya, eneklésekben és musica szerzamokban elmédei gyakorlani.

XI.

H 2

Kelle

De Lusu.

Debent ne ludentes pueri, nummos, graphia, libellos, aut ligulas deponere? Minimè. Quoniam ista res ad furtum aperit fenestram, & ad maleficia sollicitare solet animos pueriles.

XII.

Est ne pium, parentibus aliquid surripere, & dicere, non esse peccatum? Impijissimum est. Vnde Salomon ait: Qui deprædatur parentes, & negat id esse peccatum, is socius est homicidæ.

XIII.

Pro qua re pueri ludendo certabunt? Qui victus fuerit, pro pacti conditione, faciet imperata victoris: aut conclavis verret pavementum, aut manibus abluendis aquam afferet, aut aliquot recitabit carmina, aut

Kelle az jadzó gyermekeknek pénzt, író-
 serbamokat, könyvecskéjőket avagy sarukós
 tőjőket felkenni? Semmi képpen nem. Mert az
 dologh lopásra nyit ablakot, és a gonoszteve-
 sre sokra forgalmaztatni, (ingerleni) az gyer-
 mek élméket.

XII.

Istenes dologé sülteinkről valamit el lopni,
 és mondani, hogy nem bűn az? Sőt igen
 Istentelen dologh: kirol azt mongya Salomon:
 acki sülteit meg predallya (meg lopja) és tagado-
 gya azt bűnnek lenni, az tarfa az emberöl-
 dőklőnek.

XIII.

Micsoda dologert viaskadgyonak a gyer-
 mek a jadasban? Acki meg győzetterik,
 a fogadasnak (rendelésnek) mivolta ferint,
 cselekedgye meg a győzőnek parancsolait;
 avagy a kamoranak seperje megh padimontol-
 mait, vagy, kéz mosásra való vizet hozzon,

H 3

vagy

De Cubiculo.

ex pacto, quod electum fuerit, lappa
coronatus inambulabit. Aut simile
quippiam subibit.

DE CVBICVLO.

PRIMA.

VEsperi cubiculum ingressus quid
pueraget? Ad preces sacras
se componet. Nec prius in dulcem
declinabit lumina somnum, omnia
quàm longæ reputaverit acta diei.

II.

Quorum in cubiculo puer memi-
nisse vel imprimis debet? Taciturnita-
tis, honestatis ac verecundiæ: horum
sive cum exuat se, sive cum surgat,
nunquam debet oblivisci. Quod si
fiet, nihil inciviler, nihil impudicè
faciet, nihil aliorum oculis denuda-
bit, quod mos & natura tectum esse
voluit.

III.

In

Vagy egy néhány versket mongyon, avagy az rendelis (fogadás) szerint, kit töltenek, lapuval meg koronáztatva idetova járdogalyon, avagy valami hasonló dolgot vegyen fel.

AZ KAMORAROL.

I.

Mit cselekedgyék a gyermek esive kamorásjába bemenvén? Az ént imatagra szabja magát, és elb semeit az édes alomra ne hayisa, minek előtte az egész (hošu) napnak minden cselekedetét elő samlállya (meghannya velle).

II.

Mikrőt kell a gyermeknek legfőképpen megemlekezni a kamorában. Az vésteg halgastáról, a tisztességről és semérmetességről: ezekről akar levetkezzék, akkor felkellyen, soha nem kell elfelekeznie. Melly hogy ha meg leszen, semmit tisztességtelenül, semmit tisztatalanul (semérmetelenül) nem cselekedik, semmi más szemei előtt nem mutat, a mit a hokas és a terméket el akart fedezni?

III.

H 4

AZ

In Cubiculo.

In lecto quod decorum servabit puer? Priusquam reclinet corpus in cervical, frontē ac pectus crucis imagine signabit, brevi precatiuncula se Christo commendabit. Neminem enecabit garrulitate, quietus jacebit, corporis jactatione se nō nudabit: nec sodali detractis palliis molestus erit.

IV.

Quomodo cubabit puer? Non pronus, neq; supinus, sed primum lateri dextro innitetur, brachiis ita transversim complicatis, ut pectus muniatur figura crucis, de tra manu sinistro ad-mota humero, læva dextro.

V.

Quid puer, cum manē se primūm crexerit, faciet? A precibus diem auspiciabitur, nihil faciet, nisi prius pexo capite, lota facie, manibusq; & ore proluto.

ORA-

In Cubiculo.

Az ágyban micsoda illendőseget tartson
meg a gyermek? Minek előtte testét a főallyra,
(vankosra) lehajtja, homlokát és mellét
kereztnek formájával meg jegyezze, rövid
könyörgéssel magát Christusnak ajánlja. Senk
kit ne olyan (buliton) csacsogásával, esze-
desen feküdjön, teste hanyásával magát meg
ne meztelenítse, sem társának palástját (a le-
plet) levonván bántására ne legyen.

IV.

Mi módon feküdjék a gyermek? Nem
hasmánt, sem hanyatt, hanem először a job
oldalára támaszkodgyék, karjait (kezeit) keresztül
egybe téven, hogy a mellét keresztformában
befedgye, job kezét balvállára vetven a bal
a jobbra.

V.

Mit cselekedgyék a gyermek mikor reggel
elsőben felkél? Könyörgéssel kezgye el a na-
pot; semmit ne cselekedgyék, hanem
először fejét meg felfölven, orcáját
meg mosvan, kezeit és lábait is
megh mosvan.

V E G E.

ORATIO PVERIS
MANE DICENDA,

Gratias tibi Pater cœlestis ago, quod præteritam noctem mihi volueris esse prosperam: precorq̃, ut diem itidem hunc totū mihi bene fortunes, ad tuam gloriam, & animæ meæ salutem. Et ut tu, qui es vera lux, occasum nesciens, Sol æternus, omnia vivificans, alens, exhilarans, digneris illucescere menti meæ, ne usquam impingam in ullum peccatum, sed ductu tuo perveniam ad vitam æternam, AMEN.

ALIA ANTE INGRESSVM
Pædagogij pueris dicenda.

IESV Christe, Dei fili unigenite, Domine misericordiæ, te suppliciter oro, ut qui puer duodecim annos natus, sedens in Templo docuisti Doctores ipsos, cuiq̃ Pater cœlitus emissâ voce dedit auctoritatem docendi mortalium genus, quum diceret: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite: Quia es æterna sapientia summi Patris, illustrare digneris ingenium meum, ad perdiscendas honestas literas, quibus utar ad nominis tui gloriam & animæ meæ salu-

ORATIO

ORATIO IN TEMPO
DICENDA. 59

Gratias ago tibi, IESU CHRISTE,
pro ineffabili charitate, quod genus
humanum morte tua redemisti. Te
precor, ut aures & oculos mentis ac
cordis mei digneris aperire, ut eloquia tua san-
cta, non solum verè & examussim percipere queam
& intelligere, sed factis etiam debitis exprimere.
Te suppliciter oro ne patiarius tuum sanguinem
pro me frustra fusum esse, sed tuo corpore semper
pascas animum meum, tuo sanguine vivifies spi-
ritum meum, ut paulatim adolescens ego virtutū
audibusefficiar idoneum membrum corporis tui
mystici, quod est Ecclesia, nec unquam deficiam
ab illo sanctissimo tuo federe, quod in extrema
cena distributo pane & porrecto populo pepigisti
cum discipulis, & per Baptismum in societatem
tuam sunt inusti, Amen.

PERORATIO.

Habeis studiosissimi pueri Civilitatem mo-
rum. Erasmi in commodas (ut opinor) qua-
siones contractam. Quas si vobis usui futuras
intellexero satis authoribus gratia, vel habitum
vel relatum arbitror, sin minus, persuas-
um habeo, venia dignum prodesse
subisse.

L Ö C Z E N,

Nyomtatottat Brewer Lőrincz
által.

1 6 3 2.

Gembai Barnabiss

135

maraz eme

60.

123 maria kribba

gosa nes kano

gotanes kano

gotanes kano
ganakim gci

gotanes kano

gotanes kano

gotanes kano

gotanes kano

Joannes Krug
Procurator
Hominis Christiani
noarum delictis, qui
republicam evolvit
municipia

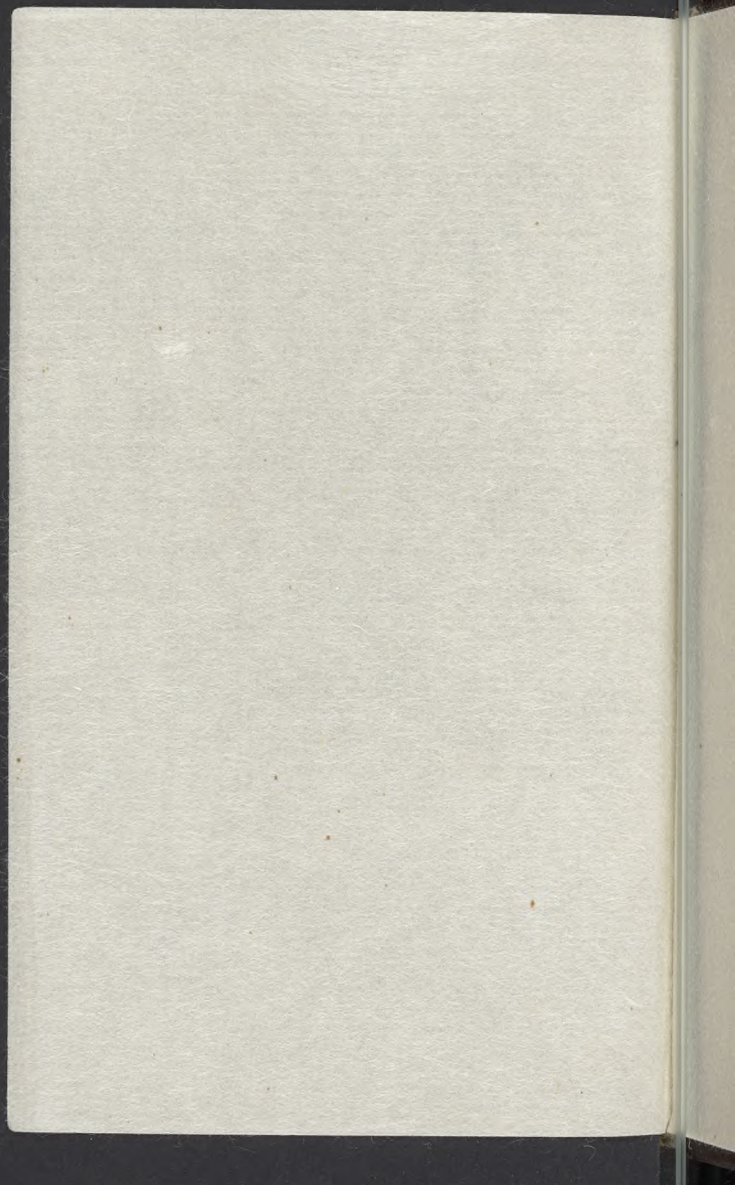
61

2

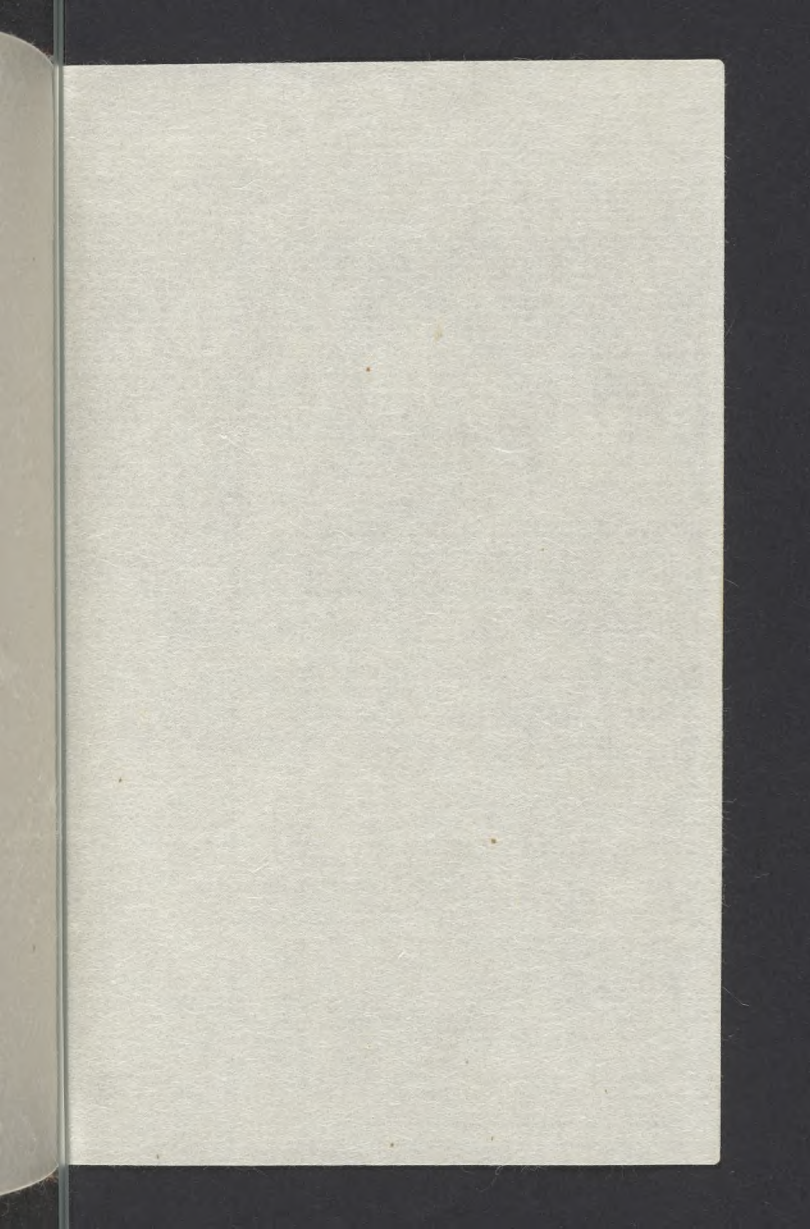

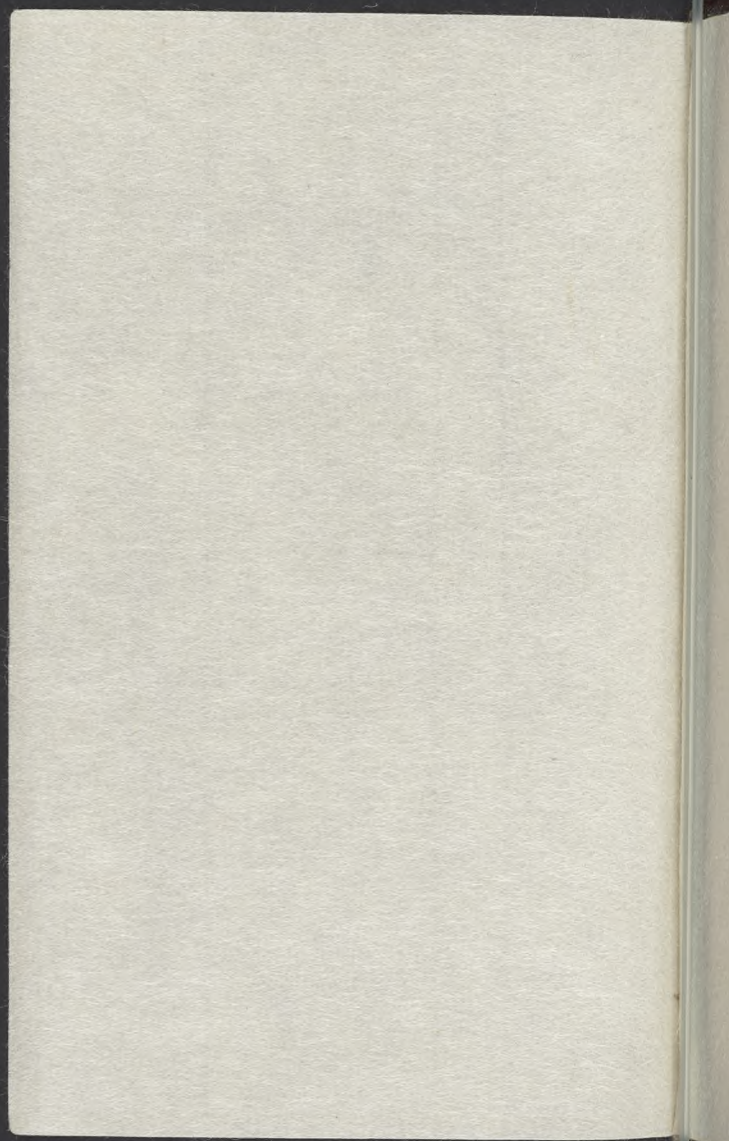
Barnabas Glenbay 1847

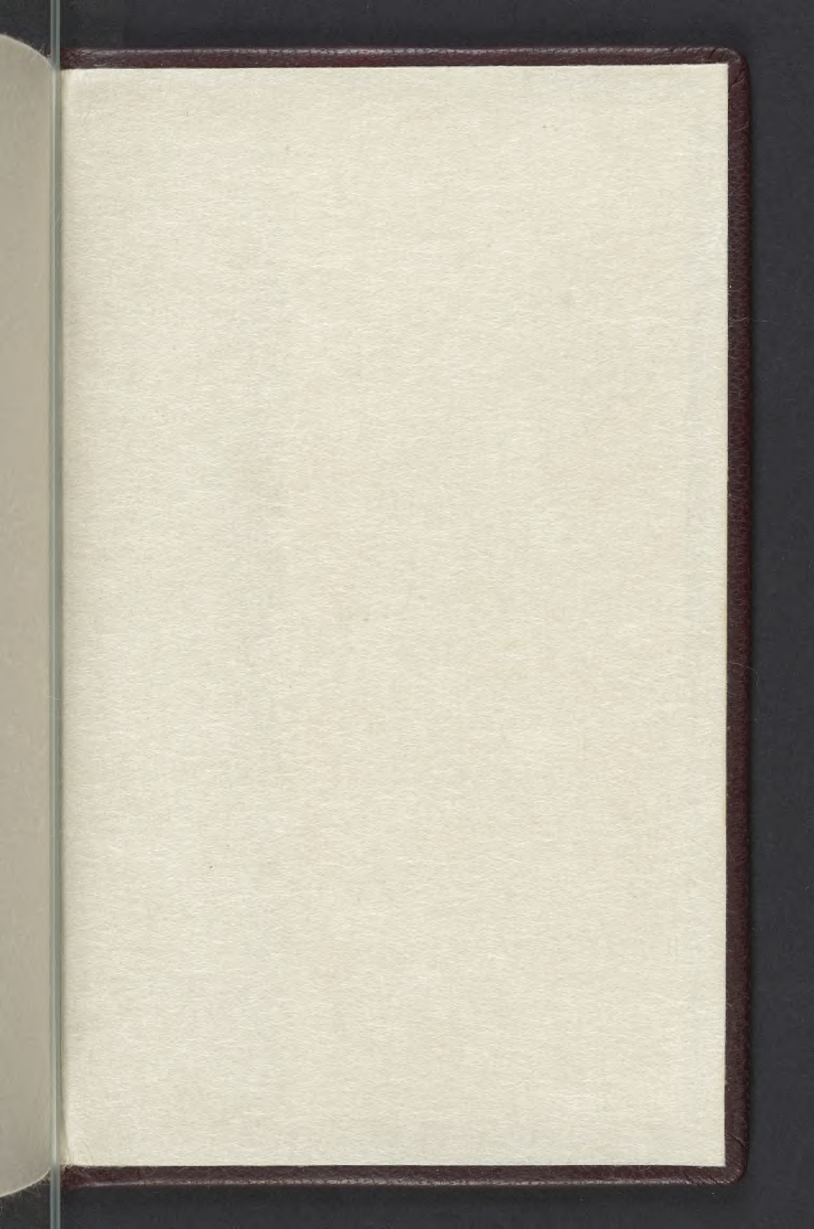
Monday

CIVILITAS MORUM

RMK I.

623/a